ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 57 (1591) | Пятніца, 21 ліпеня 1961 года | Цана 4 кап.

— У гонар XXII з'езда партыі... Так гаворыць рабочы, што перавыканаў сваё вытворчае заданне.

Так гаворыць камбайнер, што імкнецца ў сціслы тэрмін і без страт убраць калгасную збажыну.

Так гаворыць вучоны, закончыўшы працу над новым адкрыццём.

— У гонар XXII з'езда партыі...

Гэтыя словы сёння пачуеш усюды, дзе працуе савецкі чалавек. Пад знакам падрыхтоўкі да з'езда роднай партыі жыве і працуе ўся Савецкая краіна. У партыйных арганізацыях нашай рэспублікі праходзяць справаздачна-выбарчыя сходы, на якіх камуністы падсумоўваюць вынікі сваёй працы, мабілізуюць сілы на новыя поспехі ў выкананні сямігодкі. Неўзабаве адбудуцца раённыя і абласныя партыйныя канферэнцыі. У верасні скліканецца XXV з'езд Кампартыі Беларусі. На парадку дня з'езда — даклады аб праектах Праграмы і Статута КПСС, справаздачныя даклады Цэнтральнага Камітэта і Рэвізійнай камісіі КП Беларусі, выбары цэнтральных органаў Кампартыі Беларусі.

НАСУСТРАЧ

З'езд — вялікая падзея ў жыцці рэспублікі. Ён прадэманструе дасягненні беларускага народа ў будаўніцтве камунізма, з'явіцца рапартам XXII з'езду КПСС аб тым, якія рубяжы сямігодкі мы ўжо заваявалі, а якія яшчэ не ўзялі, але абавязкова возьмем.

Кампартыя Беларусі — адзін з буйнейшых атрадаў вялікай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. На ўсім працягу сваёй гісторыі яна была вернай прынцыпам марксізма-ленінізма, заўсёды ішла ў перадавых радах будаўнікоў новага жыцця.

Успомнім далёкія гады... Успомнім, якая была наша Беларусь да рэвалюцыі. У спадчыну ад старога свету нам дастаўся бедны, цёмны край. Трэба было будаваць прамысловасць. Трэба было пераўтвараць сельскую гаспадарку. Трэба было ствараць культуру. Цяжка было, шмат было нястач. Камуністы Беларусі ішлі наперадзе, яны натхнялі і вялі працоўных рэспублікі на пераадоленне цяжкасцей, на барацьбу за новае жыццё, за сацыялізм. І не цудам, а самаахвярнай працай народа пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі пераўтварылася Беларусь.

Успомнім Вялікую Айчынную вайну... Гэта было выпрабаванне, якога не ведала гісторыя. Вораг часова захапіў Беларусь, але не скарыў. Мільёны яе сыноў і дочак змагаліся на франтах і ў тыле ворага. Беларусь стала партызанскім краем, гарэла зямля пад нагамі ў ворага. У авангардзе грознай усенароднай барацьбы ішлі камуністы.

Успомнім аблічча нашай рэспублікі пасля выгнання нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Усюды былі руіны, папялішчы. А сёння ў маладой красе паўстаюць перад намі гарады і вёскі. За гістарычна кароткі час беларускі народ з дапамогай працоўных усёй Савецкай краіны аднавіў народную гаспадарку, яна хутка перавысіла даваенны ўзровень свайго развіцця і сямімільнымі крокамі рушыла далей і далей. Сёння Беларусь на ўвесь свет славіцца сваімі першакласнымі заводамі і фабрыкамі, выдатнымі навучальнымі ўстановамі і цудоўнымі творчымі калектывамі.

Нашы дасягненні — гэта яркае сведчанне вялікіх пераваг савецкага ладу. Нашы дасягненні — гэта вынік кіраўніцтва Камуністычнай партыі.

Новыя велізарныя перспектывы развіцця народнай гаспадаркі і культуры краіны адкрыў сямігадовы план. Беларускі народ упэўнена ўносіць свой дастойны ўклад у ажыццяўленне сямігодкі. Але не ўсё ідзе гладка. У развіцці народнай гаспадаркі Беларусі, асабліва ў сельскай гаспадарцы, сустракаюцца цяжкасці і недахопы. Партыя смела выкрывае іх, дамагаючыся з кожным годам лепшай работы нашых прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў. На заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і ў лабараторыях — усюды кіпіць натхнёная праца. І ўсюды ў авангардзе змагароў за датэрміновае выкананне сямігадовага плана мы бачым камуністаў, членаў магутнай ленінскай партыі, людзей, чые сэрцы і розумы бязмежна адданы жыватворным ідэям камунізма — будучыні ўсяго чалавецтва.

Разам з партыяй, разам з народам працуюць і пісьменнікі, мастакі, кампазітары, артысты. Сямігодка — гэта кроўная справа і іх — дзеячоў літаратуры і мастацтва, каго партыя любоўна называе сваімі памочнікамі ў камуністычным выхаванні мас.

У сучасны момант, калі савецкі народ стварае матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма, калі ва ўсёй сваёй велічы ставіцца задача выхавання новага чалавека — чалавека камуністычнай будучыні, яшчэ больш узрастае роля савецкай літаратуры і мастацтва, значэнне творчай дзейнасці нашых пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, дзеячоў тэатра і кіно. У артыкуле «Да новых поспехаў літаратуры і мастацтва» таварыш М. С. Хрушчоў гаворыць:

«Нам патрэбны такія кнігі, кінафільмы, спектаклі, творы музыкі, жывапісу і скульптуры, якія выхоўвалі б людзей у духу камуністычных ідэалаў, абуджалі б у іх пачуццё захаплення ўсім цудоўным і прыгожым у нашай сацыялістычнай рэчаіснасці, нараджалі б у людзях гатоўнасць аддаць свае сілы, веды і здольнасці беззапаветнаму служэнню свайму народу, жаданне браць прыклад са станоўчых герояў твораў і выклікалі непрымірымасць да ўсяго антыграмадскага, адмоўнага ў жыцці. Патрэбны такія таленавітыя, яркія кнігі, якія людзі зачытваліся б, патрэбны такія фільмы, якія людзі глядзелі б з задавальненнем, патрэбна такая музыка, якую слухаць было б асалодай».

Беларускія пісьменнікі і дзеячы мастацтва яскрава паказваюць гераічныя справы людзей сваёй краіны, узбагачаюць скарбніцу духоўных багаццяў савецкага народа. Кожны год у нас з'яўляюцца новыя творы самых розных жанраў. Але неабходна прызнаць, што твораў сапраўды яркіх, таленавітых, адзначаных высокім майстэрствам, з'яўляецца ўсё ж недастаткова. Народ чакае больш твораў аб сучаснасці, аб вялікіх народных справах нашых дзён.

Ідучы насустрач XXII з'езду КПСС і XXV з'езду КПБ, дзеячы літаратуры і мастацтва Беларусі павінны яшчэ больш актывізаваць сваю творчую дзейнасць, яшчэ больш мацаваць сваю сувязь з жыццём.

Пачэсныя задачы стаяць і перад работнікамі культурна-асветных устаноў. Сваёй дзейнасцю яны абавязаны спрыяць палітычнаму і працоўнаму ўздыму мас, накіраванаму на датэрміновае выкананне народнагаспадарчых планаў, на дастойную сустрэчу XXII з'езда КПСС і XXV з'езда Кампартыі Беларусі. Наша рэспубліка мае густую сетку клубаў, бібліятэк, дамоў культуры, і трэба, каб жыццё ў іх біла крыніцай, каб кожная ўстанова культуры была сапраўдным цэнтрам агітацыйна-масавай і культурна-асветнай работы, цесна звязанай з канкрэтнымі задачамі, над вырашэннем якіх працуе тое ці іншае прадпрыемства або калгас.

XXII з'езд КПСС прыме новую праграму партыі. Гэта будзе велічная праграма будаўніцтва камунізма ў нашай краіне, праграма стварэння грамадства самага лепшага з лепшых, самага высакароднага з высакародных. Барацьба за камунізм — гэта вялікая мэта, гэта сэнс жыцця камуністаў. Увесь савецкі народ прымае гэтую мэту як сваю, самаахвярна змагаецца за яе, глыбока верыць у здзяйсненне камуністычных ідэалаў. У гэтай злітнасці мэт і імкненняў, у гэтым маналітным адзінстве партыі і народа — вялікая сіла Савецкай краіны, светлая ява яе сённяшніх і будучых дзён.

На рубяжах сямігодкі

Добрымі працоўнымі поспехамі імкнуцца сустрэць XXII з'езд КПСС рабочыя і інжынеры Мінскага радыёзавода. Не толькі ў нашай рэспубліцы славяцца прыёмнікі і тэлевізары з маркай «Беларусь», але і далёка за яе межамі. На здымку вы бачыце аднаго з лепшых рабочых радыёзавода кандыдата ў члены КПСС столяра Уладзіміра Лазерку. Ён сістэматычна перавыконвае зменныя заданні, актыўны агітатар, член камітэта камсамола. Сёлета паступае ў Беларускі тэхналагічны інстытут.

Фота Ул. КРУКА.

Падзеі, факты, навіны

□ Вялікая група дзеячоў навукі і культуры Мінска прапанавала стварыць гарадское аддзяленне Таварыства «СССР — Вялікабрытанія». Гэту ініцыятыву падтрымалі грамадскія арганізацыі, навучальныя і іншыя ўстановы сталіцы рэспублікі. У ліку заснавальнікаў выступілі пісьменнікі, навукоўцы, артысты, работнікі Беларускага тэатра оперы і балета, Мінскага трактарнага завода, Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя Ул. І. Леніна і іншых устаноў.

14 ліпеня ў Мінску, у памяшканні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, адбылася ўстаноўчая канферэнцыя па стварэнню гарадскога аддзялення Таварыства «СССР — Вялікабрытанія».

У канферэнцыі прыняла ўдзел дэлегацыя горада Нотынгема, якая знаходзіцца ў Мінску.

Канферэнцыя пастанавіла стварыць Мінскае гарадское аддзяленне Таварыства «СССР — Вялікабрытанія» і выбрала праўленне. Старшынёй праўлення выбран сакратар Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў А. П. Абуховіч.

(БЕЛТА).

□ Актыўна ўдзельнічае ў барацьбе супраць рэлігійных перажыткаў Палац культуры завода «Гомсельмаш». За апошні час прачытана рад цікавых лекцый і дакладаў на антырэлігійныя тэмы, рэгулярна дэманструюцца навукова-папулярныя і дакументальныя фільмы.

У Палацы створаны «Куток атэіста». У ім арганізавана выстаўка на тэму «Навука і рэлігія», матэрыялы якой выкрываюць рэакцыйную сутнасць рэлігіі. Вялікае месца на выстаўцы аддзелена тэмам «Класікі аб рэлігіі», «Ул. І. Ленін аб рэлігіі».

В. СЯМЕНАЎ.

□ Агітбрыгада Навагрудскага раённага Дома культуры у час уборкі ўраджаю вырашыла даць 24 канцэрты ў калгасах раёна.

Сваё слова самадзейныя артысты трымаюць моцна. Толькі за першыя дні агітбрыгада дала 20 канцэртаў для калгаснікаў.

Д. ЗІНГЕР.

□ Самадзейныя артысты Золацеўскага сельскага клуба Зельвенскага раёна часта выступаюць з канцэртамі на вёсцы. У дні жніва яны паказалі новую праграму ў сельскагаспадарчых арцелях імя Чарняхоўскага і імя Кірава.

Добра працуюць агітбрыгады Межырэцкага сельскага Дома культуры, Казловіцкага сельскага клуба і іншых культурна-асветных устаноў раёна.

С. ПРАСНЯК.

□ Спектакль па п'есе Янкі Купалы «Прымакі» паставіў драматычны гурток Шарсцінскага сельскага клуба Веткаўскага раёна.

М. ЕРМАКОЎ.

ПРЫГОЖАЕ — У БЫТ

Прыгожыя вырабы са шкла і крышталю выпускае Навагрудскі шклозавод «Нёман». Сярод іх вазы для кветак, сервізы для віна, графіны, фужэры, келіхі, попельніцы, пудраніцы. Выпускаецца многа і розных сувенірных вырабаў.

Цяпер асвоены мастацкі роспіс па шклу. Гэтыя работы выконваюцца пад кіраўніцтвам заводскіх мастакоў. Канфігурацыі вырабаў таксама распрацоўваюцца імі.

На заводзе створана спецыяльная мастацкая майстэрня, якую ўзначальвае выпускнік Ленінградскага мастацкага інстытута Уладзімір Мурафер. Тут працуюць маладыя мастакі Людміла Мяккова, Яўген Гладкоў.

За апошнія два месяцы ў пакоі ўзораў паявілася многа новых экспанатаў. Яны прысвечаны першаму ў свеце касманаўту Юрыю Гагарыну. Прыцягвае ўвагу ваза формы кубка. Корпус вазы гранёны. Грані скіраваны ў вышыню, нібы вогненныя палосы запушчанай ракеты. На вонкавым баку корпуса — партрэт героя-касманаўта.

У масавай вытворчасці знаходзяцца тры іншыя формы сувенірных ваз, прысвечаных Юрыю Гагарыну. Вырабляюцца яны з накладнога шкла «крыяліт».

Вялікія партыі сувенірных ваз з партрэтам першага касманаўта днямі адпраўлены ў Мінск, Брэст і іншыя гарады рэспублікі. Партыя ваз рыхтуецца для адпраўкі на Выстаўку дасягненняў народнай гаспадаркі СССР, яны будуць экспанавацца ў павільёне БССР.

Па макету, распрацаваным мастаком Яўгенам Гладковым, зроблен арыгінальны абеліск з крышталю, які адлюстроўвае веліч нашай Радзімы — краіны, дзе ўпершыню ў свеце здзейснен палёт чалавека ў касмічную прастору. Абеліск складаецца з чатырох частак: асновы, макета зямнога шара, стралы, скіраванай у вышыню, і макета касмічнага карабля «Усход». Зямны шар мае рэльефную паверхню і блакітнае адценне, прыкладна такое, якім бачыў Зямлю з вялікай вышыні Юрый Гагарын.

Цяпер заводскія мастакі ў садружнасці з лепшымі майстрамі шкла рыхтуюць некалькі відаў ваз у падарунак XXII з'езду КПСС. Мяркуецца, што яны будуць устаноўлены ў музеі падарункаў з'езду.

Адна з ваз амаль ужо гатова. Зроблена яна з накладнога шкла і мае від усечанага конуса. Вакол усяго корпуса малюнак: унізе — Крамлёўская сцяна, над якой узвышаецца Спаская вежа. З зубцоў сцяны выходзяць праменні, выкананыя алмазнай гранню. Уверсе — надпіс: «XXII з'езду КПСС». Ваза будзе стаяць на падстаўцы з гранёнага крышталю.

У архітэктурнай распрацоўцы ваз да з'езда партыі, апроч заводскіх мастакоў, удзельнічаюць студэнты Ленінградскага вышэйшага мастацкага вучылішча імя Мухінай, якія знаходзяцца тут на практыцы.

Ш. ЗАГОРСКІ.

Навагрудак.

З ДНЁМ НАРАДЖЭННЯ!

Некалькі дзён назад здаў сваю першую канцэртную праграму нованароджаны творчы калектыў — Гродзенскі самадзейны ансамбль песні і танца.

Адразу ж пасля адкрыцця заслоны ўвагу гледачоў прыцягнула веснавая свежасць касцюміроўкі ансамбля, якая ўдала гарманіруе з маладосцю яго ўдзельнікаў.

Цёпла і непасрэдна прагучала адрасаваная гледачам «Прывітальная песня» (словы і музыка А. Шыдлоўскага). З яе і завязаліся нябачаныя ніткі творчага кантакту выканаўцаў з перапоўненай залай.

Зладжана гучаць песні «Нёман» (словы А. Астрэйкі, музыка Н. Сакалоўскага), «Гродзенскі вальс» (словы і напеў А. Шыдлоўскага) і інш., радуюць вока поўныя творчых знаходак танцы «Казачок» і «Лявоніха».

Галоўны нумар другога аддзялення — «Песня аб Леніне» А. Холмінава, якая з'явілася кульмінацыяй усёй канцэртнай праграмы. Такога глыбокага пранікнення ў змест гэтай выдатнай песні нам не даводзілася сустракаць раней нават у вядомых прафесіянальных хораў. Добра прагучалі ўкраінская народная песня «Гэй, видно село» (апрацоўка М. Калэсы) і польская — «Марыся».

Высокае выканаўчае майстэрства паказала мужчынская група хору нават у тым абмежаваным і пасрэдным па якасці рэпертуары, які быў падрыхтаваны для канцэрта (беларуская народная песня «Зелянеюць лугі» і «Чайкі» Б. Макравусава). З танцаў у другім аддзяленні неабходна адзначыць польскі «Траяк».

Гродзенскі калектыў мае ў сваім складзе салістаў, якія добра зарэкамендавалі сябе ў сольных партыях (запевах) з хорам. Але яны крыху блядней выступалі з індывідуальнымі нумарамі. Відаць, са спевакамі-салістамі кіраўнікам ансамбля трэба значна больш працаваць. Пры гэтым асаблівую ўвагу варта звярнуць на Л. Лапету. Спявачка валодае добрым голасам, але ёй неабходна вызваліцца ад дрэнных «русланаўскіх» традыцый. Яна павінна ісці ў мастацтва сваім самастойным шляхам, бо танны поспех яе цяперашняга рэпертуару не гарманіруе з агульным салідным профілем усяго калектыву.

Кіраўніцтва ансамбля прарабіла плённую працу. Мастацкага кіраўніка А. Чопчыца мы даўно ведаем як энергічнага арганізатара, здольнага харавіка па яго паспяховай працы ў іншых калектывах — Ганцавіцкім і Пінскім. І на гэты раз ён паказаў сябе ўдумлівым хармайстрам-дырыжорам.

Л. Ляшэнка, якая ўзначальвае танцавальную групу ансамбля парадавала пастаноўкай цікавых танцаў, а мастак Л. Баразна — сваімі плённымі пошукамі новых фарбаў і форм у беларускім нацыянальным адзенні.

Вялікую карысць прынеслі гродзенскаму калектыву кансультацыі знаўцаў сваёй справы — хармайстра А. Валынчыка і балетмайстра І. Хвораста. Не менш плённым аказалася супрацоўніцтва ансамбля з самадзейным кампазітарам рэспублікі А. Шыдлоўскім. Трэба спадзявацца, што яго новы «Гродзенскі вальс» знойдзе сваіх выканаўцаў і ў іншых самадзейных і прафесіянальных калектывах.

Гродзенцам трэба яшчэ нямала папрацаваць па шліфоўцы асобных музычных і танцавальных нумароў, паклапаціцца аб папаўненні рэпертуару новымі творамі і ліквідаваць некаторую стракатасць першай праграмы. Трэба прадоўжыць работу над добрымі па задуме, але не зробленымі канчаткова харэаграфічнымі пастаноўкамі «Наднёманскія зоры» і «Мяцеліца». Варта падумаць і пра тое, каб надаць больш лёгкасці і прыгажосці касцюмам ансамбля.

Усё гэта, бясспрэчна, прыдзе з цягам часу, але ўжо і сёння поўны энергіі і маладога творчага запалу ансамбль з'яўляецца сур'ёзным канкурэнтам (у добрым разуменні гэтага слова) не толькі лепшым самадзейным, але і некаторым прафесіянальным калектывам.

Адразу ж пасля здачы канцэртнай праграмы Гродзенскі ансамбль выехаў у першае гастрольнае падарожжа ў Беластоцкае ваяводства (ПНР). Усе пяць канцэртаў, з якімі ансамбль выступіў у Беластоку, Гайнаўцы, Ломжы, Сакулцы і Эльцы, прайшлі з вялікім поспехам.

Будзем спадзявацца, што ў недалёкім будучым з самабытнай творчасцю маладога Гродзенскага ансамбля здолеюць пазнаёміцца і жыхары беларускай сталіцы.

Г. ЦІТОВІЧ,
народны артыст БССР.

НА ГРАМАДСКІХ ПАЧАТКАХ

На многіх прадпрыемствах краіны за апошні час пачалі працаваць саветы і клубы сяброў кнігі, народныя кніжныя магазіны.

Другі месяц народны кніжны магазін працуе на Гомельскім заводзе трактарных пускавых рухавікоў. Магазінам загадваюць на грамадскіх пачатках гальваніст А. Кацнельсон, тэхнік-канструктар Л. Скотчанка і зборшчыца Л. Сінкевіч.

У арганізацыі прапаганды і продажу літаратуры вялікую дапамогу магазіну аказваюць члены «Савета сяброў кнігі». У магазіне можна набыць кнігі ў крэдыт. Тут праводзіцца прыём папярэдніх заказаў на літаратуру. Кожны рабочы, служачы, інжынерна-тэхнічны работнік мае магчымасць заказаць неабходную кнігу і можна быць упэўненым, што прадаўцы магазіна прымуць усе захады, каб выканаць жаданне пакупніка.

На кніжных паліцах значнае месца займае літаратура ў дапамогу токару, слесару, шліфавальшчыку і інш. Асабліва клапоцяцца работнікі магазіна пра задавальненне заказаў рабочых—вучняў вячэрніх школ і завочнікаў сярэдніх і вышэйшых навучальных устаноў на падручнікі і іншую неабходную для іх літаратуру.

Народны магазін і «Савет сяброў кнігі» завода правялі некалькі канферэнцый чытачоў і кніжных латарэй. У цэхах завода расклейваецца рэклама аб кнігах, якія выйшлі і выйдуць з друку.

Работай кнігарні цікавіцца партыйнае бюро завода. На кожным рабочым участку прадпрыемства намячаецца мець ад магазіна грамадскага распаўсюджвальніка літаратуры. Прапагандаваць кнігу будзе і заводскі радыёвузел.

Яшчэ адзін народны кніжны магазін у г. Гомелі адкрыецца на заводзе імя Кірава. Тут на грамадскіх пачатках узначальвае «Савет сяброў кнігі» інжынер-канструктар М. Яркіна.

На гомельскай фабрыцы «Праца» брыгадзір калектыву камуністычнай працы В. Касцянкова толькі за пяць апошніх месяцаў рэалізавала літаратуры на 500 рублёў.

Вельмі шкада, што няма народнага кніжнага магазіна на такім буйным заводзе, як «Гомсельмаш». На іншых прамысловых прадпрыемствах Гомеля таксама яшчэ дрэнна пастаўлена грамадскае распаўсюджванне літаратуры.

А. РАКОВІЧ,
намеснік начальніка Упраўлення кніжнага гандлю Міністэрства культуры БССР.

ПІСЬМО Ў АРГЕНЦІНУ

Рэдакцыя атрымала пісьмо з Аргенціны. Чалавек, які некалі пакінуў Радзіму прасіў:

«Я маю родных: брата Васіля Наварыча і сястру Еўдакію Шпакоўскую. Жывуць яны ў вёсцы Чухава Лагішынскага раёна. Калі ласка, прашу вас, напішыце, як жывуць мае родныя ў вёсцы Чухава і які ў іх калгас. Мяне гэта вельмі цікавіць, бо калі я выехаў у Аргенціну ў 1930 годзе, дык там была вялікая беднасць. Польскія памешчыкі не давалі нам жыць. Вось праз гэта я і вымушан быў пакінуць сваю любімую Радзіму.

Фёдар Наварыч».

Як не выканаць такую просьбу! Ды і мне самому было цікава: што робіцца ў гэтай вёсцы з дзіўнай назвай Чухава.

І вось я ў Чухаве. Сяджу ў кабінеце старшыні сельскага Савета Ананя Калінікавіча Рыбкаўца.

— Пісьмо тут ёсць да вас з Аргенціны, — кажу я старшыні.

— З Аргенціны? — здзівіўся ён.

— Вось пачытайце.

Рыбкавец пачаў чытаць.

— Можа вы дапаможаце мне расказаць Наварычу аб сённяшнім жыцці вашай вёскі? — пытаюся я.

— Мне было восем гадоў, калі Фёдар Наварыч выехаў адгэтуль за граніцу.

Старшыня глянуў у акно. Ля прыгожага школьнага будынка вучні даглядалі маладыя дрэўцы свайго саду, пасыпалі жоўтым пяском дарожкі.

— Так, многа змен адбылося ў нас за гэты час, што нават не ведаеш, з чаго пачынаць расказваць. Вось бачыце: новыя дамы, школа, клуб... Усё будуемся і будуемся.

Мы выйшлі з памяшкання сельскага Савета і пайшлі шырокай вуліцай, па якой імчаліся веласіпедысты, праносіліся аўтамашыны. Ля афіш з аб'явай кіно прыпыняліся людзі. Размаўляючы, мы прыйшлі ў хату Віктара і Еўдакіі Шпакоўскіх. Там ужо ведалі ўсе, што прыехаў нейкі чалавек з Мінска і прывёз пісьмо з Амерыкі. Адбылося калектыўнае чытанне гэтага пісьма. Усіх яно зацікавіла.

— Вы, калі ласка, пішыце, а мы ўсё раскажам, — сказаў мне В. Шпакоўскі і пачаў дыктаваць: «Я, муж тваёй сястры, у часе вайны быў цяжка паранены фашысцкай гранатай, страціў рукі і вочы. Ляжаў у шпіталі. Вылечылі. Вярнуўся дахаты. Жыву з Еўдакіяй у калгасе. Атрымліваю пенсію. Арцель заканчвае нам будаваць новы дом з пяццю пакоямі. Добры дом. Шыферам крыты...»

— Пра дзяцей трэба ж сказаць, — падказала жонка.

— Так, пра дзяцей напішыце. Чацвёра іх у нас. Старэйшы сын Павел працуе ў Лагішыне. Мікалай ходзіць у сёмы клас, Марыля — у чацвёрты, Валя — у другі. Вучацца добра.

— Вёскі нашай брат не пазнаў бы, — працягвала далей Еўдакія. — Як горад цяпер Чухава. Вуліц многа новых. На Забэр'і сорак дамоў пабудавана. Дзве вуліцы выраслі ва ўрочышчы Градкі, а яшчэ адна — ва ўрочышчы Маргі.

— Вось аб чым трэба напісаць, — умяшаўся ў размову пажылы калгаснік, — пра былыя балоты нашы. Хаця б пра Дзікае балота. Мы калісьці з Фёдарам разам спіну на пана гнулі. Маё прозвішча Рыбкавец Якаў Васільевіч. І дапішыце яшчэ па-вулічнаму — Марудынь... Дык, хай ведае Фёдар, што няма цяпер у нас прыгнятальнікаў. Мы на зямлі самі гаспадары. Цяпер няма і Дзікага балота. Там сягоння машыны ходзяць, расце высокае жыта, буракі, гуркі, бульба...

— А каноплі якія растуць! — загаманілі людзі, — Тры метры вышыні.

— А на Бакуцінскім лузе, — працягваў Якаў, — гэта ж была непраходная дрыгва. А які там зараз ураддлівы палетак!

— У калгасе дзесяць трактараў, дзевяць аўтамашын, два камбайны, касілкі, жняяркі...

— Ціха вы, чалавек не паспее ўсё запісаць, — стараўся суняць прысутных В. Шпакоўскі.

Але гамонка не сціхала. Пісьмо земляка з Аргенціны напомніла чухаўцам аб мінулым.

— Пра людзей трэба расказаць, — заўважыў старшыня сельскага Савета.

— Праўда, гэта цікава будзе ведаць Фёдару, — падтрымаў В. Шпакоўскі. — Дык пішыце: «Як ты ведаеш, былы наш сусед Пятро Савін жыў вельмі бедна. Цяпер ён жыве на новай вуліцы Забэр'і. Дом пабудаваў з трох пакояў. Сын яго вывучыўся, працуе ў калгасе на машыне. Другі сын таксама пабудаваў новы дом на выгане...»

— Здзівіцца Фёдар, падумае: як гэта на балоце ён пабудаваў дом? — заўважыў А. Рыбкавец. — А там ужо няма таго балота.

— А вось яшчэ аб Касцюку трэба ўспомніць, яны ж з Фёдарам сябравалі, — сказаў В. Шпакоўскі.

— Фёдару будзе цікава пра брата, — заўважыла сціпла Еўдакія.

— Ага, пра Васіля трэба напісаць. Пішыце: «Брат твой Васіль жыве на Выжарах, там, дзе, памятаеш, была такая прорва. Цяпер там вёска. Васіль — майстар на ўсе рукі, ён працуе ў калгаснай будаўнічай брыгадзе...»

— Напішыце яшчэ, што Васіль у Маскву ездзіў на Усесаюзную выстаўку, дзе атрымаў сярэбраны медаль за высокія ўраджаі кукурузы, — сказаў В. Шпакоўскі.

— І касцюм атрымаў, і веласіпед, і гадзіннік — гэта ўсё прэміі, — дадаў другі калгаснік.

Загаманілі ўсе разам. Я ледзь паспяваў запісваць і ўжо не прыслухоўваўся, каму належалі якія словы.

— Людзі ў нас цяпер на машынах ездзяць, у кіно штодня бываюць. А калі куды трэба паехаць, дык аўтобусы ходзяць.

— А і не ездзіўшы ў горад, можна ў Чухаве ўсё купіць. Ёсць магазін. У магазіне хлеб, булкі, цукеркі, веласіпеды, швейныя машыны...

— «Зачуханымі» нас калісьці называлі, бо сядзелі ў балоце.

— Балоты цяпер асушылі. Там, дзе танулі людзі, трактары ходзяць, камбайны працуюць. А такой зямлі больш як паўтары тысячы гектараў.

— Калі б Фёдар прыехаў, ён бы сказаў, што зямля на два метры паднялася.

— Калі ласка, напішыце Фёдару яшчэ пра Зянюту Мікіту Макаравіча. Такі быў бядняк. А цяпер...

У хаце станавілася ўсё цясней. Людзі стаялі на двары за расчыненымі вокнамі. Не было чалавека, які б не ўставіў сваё слова, не выказаў свае думкі.

Пасля некалькіх гадзін размовы мы выйшлі на вуліцу. Дзень быў сонечны.

— Хочаце, я пакажу вам тое балота? — прапанаваў старшыня сельскага Савета. Яно тут, недалёка.

Я згадзіўся. Мы выйшлі за вёску, і перад намі раскінулася шырокае поле.

— Вось гэта і ёсць Чортава балота, — сказаў старшыня. — Калісьці вакол Чухава былі балоты. Ад іх чалавек, апрача хваробы, нічога не меў. Цяпер гэта асушаная зямля стала асновай дабрабыту, які можна ўбачыць у кожнай хаце калгасніка.

Я з захапленем глядзеў на плён людской працы. І мне хацелася ў пісьме, якое пісалі калгаснікі да свайго далёкага земляка, што знаходзіцца сёння на чужыне, дадаць толькі два словы: «Чухава—Савецкае».

Мне здаецца, што гэтыя словы больш поўна маглі б сказаць Фёдару Наварычу пра той шлях, які прайшла яго родная вёска за гады Савецкай улады.

Леанід ПРОКША.

Жыццё падказала

Савецкі чалавек імкнецца быць усебакова адукаваным, ведаць паэзію, музыку, жывапіс, гісторыю тэатра і кіно.

Само жыццё падказала стварэнне ўніверсітэтаў культуры. Два гады назад такі ўніверсітэт адкрыўся пры Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў горадзе Горкі Магілёўскай вобласці.

Днямі партыйны камітэт акадэміі падвёў вынікі двухгадовай працы ўніверсітэта і намеціў задачы на новы навучальны год.

За два гады было праведзена 28 лекцый-канцэртаў, 17 лекцый-гутарак, 6 творчых сустрэч, прагледжана і абмеркавана 33 мастацкіх і навукова-папулярных кінафільмаў і 3 спектаклі, наладжваліся літаратурныя выстаўкі па тэме заняткаў. За кожнай з гэтых лічбаў стаіць вялікая праца.

Для правядзення заняткаў савет універсітэта прыцягвае лепшыя навуковыя і творчыя сілы рэспублікі. З лекцыямі ў нас выступаюць таксама вядомыя майстры мастацтва Масквы і Ленінграда.

Дырэктар Ленінградскага тэатральнага музея А. Кочатаў цікава правёў двое заняткаў аб тэатральным мастацтве. Змястоўныя заняткі па гісторыі рускага і савецкага выяўленчага мастацтва правялі навуковыя супрацоўнікі Дзяржаўнага тэатральнага рускага музея О. Няміра, Г. Пятрова і І. Раманычава, старшыня Саюза мастакоў БССР П. Нікіфараў. Кожная лекцыя суправаджаецца паказам і аналізам вялікай колькасці твораў.

Шмат карыснага атрымалі слухачы ў час сустрэч з народнымі артыстамі СССР П. Малчанавым, Я. Цікоцкім, з творчымі работнікамі Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы і Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра.

Актыўны ўдзел у працы універсітэта прымаюць навуковыя работнікі акадэміі, выкладчыкі Горацкай музычнай школы, настаўнікі сярэдніх школ, удзельнікі мастацкай самадзейнасці раённага Дома культуры і клуба акадэміі, члены савета універсітэта Л. Сіроціна, Л. Мядзведская, Л. Гравіцкая, В. Міцулевіч і інш.

У нашым універсітэце з поспехам выкарыстоўваецца такая форма праверкі засваення слухачамі ведаў, як тэматычныя віктарыны. На 5—10 мінутах занятку слухачам прапануецца віктарына з 10—12 пытанняў. Пытанні друкуюцца ў друкарні на лістах і перад заняткамі раздаюцца слухачам, якія адказваюць на іх адразу. Вельмі часта членам савета універсітэта цяжка выбраць пераможцу: так многа бывае правільных адказаў. Вялікую цікавасць у слухачоў выклікаюць выстаўкі кніг і ілюстрацый па тэме заняткаў. Гэта садзейнічае прапагандзе кніг па культуры і мастацтву.

У працы універсітэта выкарыстоўваецца і мясцовы радыёвузел. Раз у тыдзень транслюем па радыё кансультацыі і музычныя запісы ў дапамогу слухачам універсітэта.

Вельмі шкада, што універсітэт не мае пастаяннага месца для заняткаў. Даводзіцца іх праводзіць і ў раённым Доме культуры, і ў актавай і лекцыйнай залах, і ў навучальных карпусах акадэміі. Напрыклад, каб паглядзець кінафільм пасля заняткаў, трэба ісці ў невялікі клуб акадэміі. Адсутнічае неабходная праекцыйная і гукаўзнаўляючая апаратура для паказу ілюстрацый на занятках.

Вялікія цяжкасці адчувае універсітэт у кадрах выкладчыкаў. За два гады Рэспубліканскае і Магілёўскае абласное аддзяленне таварыстваў па распаўсюджванню навуковых і палітычных ведаў сарвалі ў нашым універсітэце больш дзесяці заняткаў, не праслаўшы нам лектараў. У асноўным гэта былі заняткі, прысвечаныя гісторыі беларускага мастацтва.

Савет універсітэта мастацкага выхавання пры Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, улічваючы вопыт і недахопы двухгадовай працы, рыхтуецца да новага навучальнага года.

В. МІТРАЕЎ,
старшыня савета універсітэта мастацкага выхавання пры Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

КАРЦІНЫ ПАГРАНІЧНІКАЎ

Многа цікавых карцін экспанавана ў Цэнтральным Доме работнікаў мастацтва ў Маскве на выстаўцы самадзейнага выяўленчага мастацтва пагранічнікаў. Сярод іх вялікае палатно «Дэмабілізаваныя пагранічнікі на будоўлях сямігодкі», аўтарам якога з'яўляецца беларускі пагранічнік Г. Галоўчанка.

З Беларусі таксама прыслана цэлая серыя акварэлей сяржанта В. Лявонава, якія адлюстроўваюць славутую абарону Брэсцкай крэпасці.

Ул. ПАКРОЎСКІ.

ХАЙ СТРУНЫ ЦЫМБАЛАЎ ГУЧАЦЬ ГАЛАСНЕЙ

АДНЫМ з найбольш папулярных беларускіх народных інструментаў з'яўляюцца цымбалы. Іх можна ўбачыць у руках і сівабародага дзеда, і безвусага юнака, пачуць на вясковай вечарынцы і ў канцэртах мастацкай самадзейнасці.

Загучалі цымбалы і на канцэртных пляцоўках Беларусі, Масквы, Ленінграда. А ў апошні час яны выйшлі і на шырокую міжнародную арэну. Упарта і настойліва працавалі беларускія музыканты над развіццём свайго выканаўчага майстэрства, рэканструкцыяй і ўдасканаленнем цымбалаў. Гэта дазволіла стварыць спачатку невялікі ансамбль, а потым і аркестр беларускіх народных інструментаў, які з першых жа дзён існавання пачаў напружаную і плённую канцэртную дзейнасць у Беларусі і за яе межамі.

З кожным годам расце папулярнасць цымбалаў, іх значэнне як віртуознага аркестравага і сольнага інструмента. Увесь час павялічваецца колькасць аматараў-выканаўцаў на народных інструментах, праводзяцца самыя разнастайныя па свайму складу этнаграфічныя ансамблі і цымбальныя аркестры. У рэспубліканскім і абласных дамах народнай творчасці заўсёды можна ўбачыць фотаздымкі такіх аркестраў, пачытаць праграмы іх выступленняў на аглядах і фестывалях.

Аднак цяжка даведацца аб тым, што робяць калектывы паміж аглядамі, як працуюць аматары над удасканаленнем выканаўчых навыкаў, пашырэннем рэпертуару, карацей — як яны жывуць ад свята да свята.

А між тым, пытанне гэта адно з галоўных. Няма чаго граху таіць — многа яшчэ ў рабоце з самадзейнасцю «паказухі». Бывае, што некаторыя калектывы ствараюцца за месяц-паўтара перад чарговым аглядам ці якім-небудзь святам, а пасля выступлення развальваюцца. Зразумела, што толькі сістэматычная рэпетыцыйная работа дае станоўчыя вынікі і робіць самадзейныя калектывы здольнымі вырашаць даволі складаныя мастацкія задачы, пашыраць іх тэхнічныя магчымасці, адшліфоўваць характэрныя, своеасаблівыя рысы выканаўчага стылю і наблізіць яго да ўзроўню прафесіянальнага мастацтва.

ЯК ПРАЦУЮЦЬ народныя аркестры? З такім пытаннем звярнуліся мы ў рэспубліканскі Дом народнай творчасці.

Больш-менш рэгулярна працуе цымбальны аркестр, у склад якога ўваходзяць калгаснікі Асіповіцкага раёна, аркестр калгаса «Радзіма» пры Чэрвенскім Доме культуры, цымбалісты Пастаўскага раёна і некаторыя іншыя інструментальныя ансамблі.

Горкім аказаўся лёс зводнага цымбальна-скрыпічнага аркестра Віцебскага раённага Дома культуры, які паспяхова выступіў на рэспубліканскім аглядзе калгасна-саўгаснай мастацкай самадзейнасці. Характар яго гучання і выканаўчы стыль былі глыбока народнымі, каларытнымі, і пры рэгулярнай рабоце ён бы вырас у вельмі цікавы калектыў. Але з-за таго, што аркестр складаўся з самадзейных музыкантаў розных раёнаў — Гарадоцкага, Лёзненскага і Сенненскага, пасля агляду ён распаўся на тры асобныя часткі.

У Мінску сярод самых разнастайных самадзейных калектываў ёсць усяго адзін (!) цымбальны аркестр пры Палацы культуры прафсаюзаў, ды і то выканаўчы ўзровень яго вельмі нізкі. Не так даўно ў беларускай сталіцы паспяхова выступаў аркестр беларускіх народных інструментаў пад кіраўніцтвам аднаго са старэйшых цымбалістаў рэспублікі М. Шчарбо. Але мастацкае кіраўніцтва самадзейнасцю працоўных рэзерваў занядбала гэты аркестр, і ён, праіснаваўшы больш адзіннаццаці год, зараз спыніў сваю дзейнасць.

Супрацоўнікі Мінскага абласнога Дома народнай творчасці параілі нам з'ездзіць на Капыльшчыну і ў Барысаў, дзе даволі рэгулярна працуюць ансамбль дудароў калгаса «Ленінец» і цымбальны аркестр фабрыкі піяніна. Аркестрам кіруе заслужаны артыст БССР Х. Шмелькін. У калектыве 28 чалавек. Ён існуе ўжо два гады і за гэты час дасягнуў пэўных поспехаў, неаднаразова выступаў у гарадскім Доме культуры, на свяце песні на возеры Нарач, заваяваў першае месца на гарадскім аглядзе самадзейнасці і паспеў «нажыць» некаторы рэпертуар і выканаўчыя навыкі. Х. Шмелькін праводзіць заняткі з аркестрам рэгулярна, двойчы на тыдзень. Але нельга сказаць, каб ён быў задаволены вынікамі сваёй працы.

— Мала ўвагі ўдзяляе нам дырэкцыя і прафсаюзная арганізацыя фабрыкі, — гаворыць Х. Шмелькін. — Больш таго. Пасля паездкі на Нарач з зарплаты ўдзельнікаў аркестра вылічылі за прагул. Не дзіва, што цікавасць самадзейных артыстаў да работы ў калектыве ўвесь час падае. Нядаўна я прыехаў у Барысаў, а на рэпетыцыю з'явілася ўсяго пяць чалавек. Прапанаваў я ў летні час, пакуль частка асноўнага складу аркестра знаходзіцца ў адпачынку, стварыць групу пачынаючых музыкантаў з 15—20 чалавек з тым, каб восенню яны ўліліся ў калектыў, але і гэта пытанне ўсё ніяк не можа вырашыцца.

Цымбаліст са шматгадовым стажам, улюбёны ў сваю справу Х. Шмелькін нядаўна выйшаў на пенсію. Але аб адпачынку ён і не думае. У яго заўсёды знаходзіцца час дапамагчы сваім самадзейным калегам і ён, як ніхто іншы, ведае дадатнія і адмоўныя бакі працы аматарскіх народных аркестраў, іх патрэбы і спадзяванні. Паводле яго слоў у Мінску і многіх іншых гарадах і сельскай мясцовасці рэспублікі вялікая колькасць аматараў народнай інструментальнай музыкі, якія жадалі б арганізаваць у сябе поўныя аркестравыя калектывы. І вось адной з прычын, якая не дае магчымасці здзейсніць гэтыя жаданні, з'яўляецца... адсутнасць інструментаў! У Беларусі хутчэй дастанеш піяніна, акардэон ці скрыпку, чым нацыянальныя беларускія музычныя інструменты: цымбалы, дудку, ліру...

СТАРАДАЎНІЯ беларускія цымбалы, зробленыя рукамі вясковых аматараў, не вызначаліся добрымі якасцямі і не былі зручнымі для ігры. У ніжнім і верхнім рэгістры яны не мелі храматычнага гукараду, былі абмежаваныя па дыяпазону, слабыя па гучанню і ў кожнай мясцовасці настройваліся на свой лад. Калі ў пачатку трыццатых гадоў з'явіліся новыя, рэканструяваныя цымбалы, — усе музыканты-прафесіяналы і лепшыя аматары пераключыліся на іх. Дастаць новыя інструменты імкнуліся і ўдзельнікі самадзейных народных аркестраў, але гэта было не так лёгка зрабіць. Справа ў тым, што рэканструяваныя цымбалы выраблялі толькі адзін-два майстры-эксперыментатары, і зразумела, што задаволіць усіх жадаючых новымі інструментамі было немагчыма.

Рост самадзейных народных аркестраў патрабаваў неадкладна вырашыць гэта пытанне. І вось, напярэдадні Другой дэкады беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве Барысаўская фабрыка піяніна ўзяла абавязацельства поўнасцю забяспечыць патрэбы нашай рэспублікі ў цымбалах. Было выраблена 1.200 цымбалаў, якія неўзабаве з'явіліся на прылаўках беларускіх магазінаў. [illegible] Каля 800 навенькіх і так патрэбных самадзейнасці цымбал [illegible] ными для іх скарыстання.

Гэты «эксперымент» надоўга (калі не назаўсёды) адбіў у дырэкцыі фабрыкі ахвоту займацца вырабам цымбалаў. А між тым частка іх, завезеная ў гандлёвыя арганізацыі, вельмі хутка была распрададзена, і ў магазіны пасыпаліся шматлікія заяўкі на асобныя інструменты і цэлыя камплекты цымбальных аркестраў. Колькасць такіх заявак увесь час узрастае, а фабрыка ўжо многа год не выпускае цымбалаў і не збіраецца аднаўляць іх выпуск. Характэрна, што з просьбамі дапамагчы набыць цымбалы да розных музычных устаноў рэспублікі звяртаюцца не толькі ўдзельнікі самадзейнасці з Беларусі, але і аматары з самых аддаленых куткоў Савецкага Саюза. Народны артыст БССР І. Жыновіч паказаў нам цэлы пачак пісьмаў з такімі просьбамі. Да яго звяртаюцца з Уладзімірскай вобласці, з Варонежа, Харкава, Чарнігава, Запарожскай вобласці, Астрахані, Львова, Масквы і многіх іншых гарадоў.

Што ж неабходна зрабіць, каб усе заяўкі на цымбалы нашы гандлёвыя арганізацыі здолелі поўнасцю задаволіць? На нашу думку, прадстаўнікі культгандлю павінны вывучыць запатрабаванні пакупнікоў праз раённыя аддзелы і абласныя ўпраўленні культуры, дамы народнай творчасці і музычныя навучальныя ўстановы, даведацца аб патрэбнай колькасці інструментаў. І толькі падсумаваўшы ўсе гэтыя звесткі, звярнуцца на Барысаўскую фабрыку піяніна са строга вызначаным заказам. Напэўна пры такой практыцы ў далейшым не будзе непаразуменняў паміж фабрыкай і гандлёвымі арганізацыямі, а пытанне забеспячэння аматараў і прафесіяналаў-цымбалістаў высакаякаснымі інструментамі будзе раз і назаўсёды вырашана. Хочацца толькі пажадаць, каб кошт цымбалаў быў больш даступным для самадзейных калектываў, бо цяперашняя цана камплекту (18—20 інструментаў), роўная прыкладна 1.000 рублёў новымі грашыма занадта высокая нават для «багатых» гурткоў самадзейнасці.

ЯШЧЭ адна з прычын, якая перашкаджае развіццю народных аркестраў — адсутнасць метадычных дапаможнікаў і нот. Адзінае, чым могуць карыстацца аматары музыкі ў якасці самавучыцеля, гэта «Школай для беларускіх цымбал» І. Жыновіча. Што ж датычыцца дапаможніка па аркестравай ігры, то яго пакуль што няма, і кожны з кіраўнікоў самадзейных цымбальных аркестраў працуе па ўласнаму «метаду» і разуменню. Праўда, у гэтым годзе музычная рэдакцыя Белдзяржвыдавецтва павінна выдаць брашуру І. Жыновіча ў дапамогу мастацкай самадзейнасці — «Аркестр цымбалістаў». А вось з выданнем нот для самадзейных цымбальных аркестраў справа абстаіць зусім дрэнна.

За апошнія гады рэспубліканскі Дом народнай творчасці падрыхтаваў некалькі рэпертуарных зборнікаў для самых разнастайных музычных калектываў, але ўсе яны так і ляжаць у выдавецтве і невядома калі выйдуць у свет. З раней выдадзенага можна назваць толькі «П'есы для аркестра рускіх народных інструментаў» (домрава-балалаечны склад) ды зборнік для баяна «Беларускія мелодыі». Але ні ў адным, ні ў другім выданні нічога няма для цымбалаў. Што ж выдадзена, напісана ці пішацца для цымбалаў, для самадзейных народных аркестраў? Нічога! А між тым рэспубліканскі Дом народнай творчасці заказвае рэпертуар для самадзейных музычных калектываў, і нам паказалі даволі важкі стос партытур для самых разнастайных аркестраў, напісаных толькі за некалькі першых месяцаў бягучага года. Прыемна, што сярод партытур для духавых аркестраў мы сустрэлі сюіту з музыкі да оперы Ю. Семяняки «Калючая ружа», уверцюру Я. Цікоцкага «Свята на Палессі» і перакладзеныя для аркестра рускіх народных інструментаў першую частку сюіты А. Багатырова, «Варыяцыі на беларускую тэму» А. Туранкова.

Аднак сярод усіх гэтых партытур мы зноў-такі не знайшлі ніводнай для цымбальных аркестраў. А між тым у рукі да нас трапіла партытура «Венгерскага танца № 5» І. Брамса, распісаная на поўны склад домрава-балалаечнага аркестра з гуслямі, літаўрамі, ударнымі інструментамі. Такіх інструментаў няма ні ў адным з самадзейных аркестраў нашай рэспублікі, ды і партытуру такога папулярнага твора як «Венгерскі танец» можна было не заказваць аркестраваць, а проста выпісаць з любога магазіна «Ноты—поштай». Нам здаецца, што заказы на партытуры для цымбальных аркестраў і выданне такіх партытур павінна рабіцца і выконвацца больш актыўна.

МАЛАДАЯ беларуская музыка пачынала свой шлях, не маючы ні папярэдняга вопыту, ні прафесіянальных музычных калектываў, ні навучальных устаноў. Нанава ствараліся і школа ігры на беларускіх народных інструментах. Таму і клас цымбалаў у музычных вучылішчах і кансерваторыі быў адкрыты значна пазней за іншыя. Увесь час ён быў невялікім колькасна і фактычна рыхтаваў толькі аркестрантаў для Дзяржаўнага народнага аркестра БССР. Перашкаджалі рабоце цымбальнага класа працяглыя «тэарэтычныя» спрэчкі аб жыццёвасці і патрэбнасці навучання на беларускіх народных інструментах.

Таму і выпускі музыкантаў-цымбалістаў былі зусім нязначныя. Напрыклад, за апошнія чатыры гады Беларуская кансерваторыя выпусціла толькі пяць цымбалістаў, і на ўсіх курсах зараз займаецца яшчэ пяць студэнтаў. Пры гэтым ні адзін з выпускнікоў кансерваторыі не быў накіраваны на працу ў якасці кіраўніка самадзейных аркестраў! Такое становішча стварыла вялікі разрыў паміж патрабаваннямі самадзейнасці і колькасцю цымбалістаў з кансерваторскім дыпломам. Аматарскімі аркестрамі кіруюць звычайна або людзі без музычнай адукацыі, або, у лепшым выпадку, — дамрысты, балалаечнікі ці дырыжоры-харавікі. А між тым у любым інструментальным самадзейным калектыве трэба не толькі ўмець дырыжыраваць, але і ўмець паказаць, як трэба іграць на тым ці іншым інструменце.

Цяпер гэтае складанае пытанне паступова пачынае вырашацца. Пры многіх музычных школах і вучылішчах рэспублікі створаны класы беларускіх народных інструментаў. Толькі ў музычных школах і вучылішчы Мінска займаецца больш сямідзесяці цымбалістаў, і трэба спадзявацца, што ў хуткім часе кансерваторыя атрымае значнае папаўненне для кафедры народных інструментаў. Дарэчы, аб якасці гэтага папаўнення сведчыць хаця б тое, што на рэспубліканскім аглядзе маладых талентаў музычных школ і вучылішчаў, які праходзіў у пачатку чэрвеня ў Мінску, дыплом першай ступені атрымаў студэнт-цымбаліст Гомельскага музычнага вучылішча і яшчэ тры дыпломы — вучаніцы-цымбалісткі музычнай школы аўтазавода.

КАЛІ БЛІЖЭЙ знаёмішся з дзейнасцю аматараў беларускай народнай інструментальнай музыкі, звяртае на сябе ўвагу той шчыры запал, з якім яны працуюць, любоў да сваёй справы, сур'ёзныя адносіны да мастацтва. Усё гэта з'яўляецца зарукай іх будучых поспехаў у любімай справе. Трэба спадзявацца, што народныя жанры музыкі расцвітуць у Беларусі ярка і пышна. Тыя недахопы, аб якіх гаварылася вышэй, не з'яўляюцца непераадольнымі і хутка могуць быць ліквідаваны агульнымі намаганнямі ўстаноў культуры, творчых і грамадскіх арганізацый. Мы ўпэўнены, што ў самым недалёкім будучым убачым на паліцах магазінаў беларускія цымбалы, рэпертуарныя зборнікі і партытуры твораў беларускіх кампазітараў для самадзейных народных аркестраў. Музычныя навучальныя ўстановы нашай рэспублікі здолеюць выпусціць патрэбную колькасць кіраўнікоў такіх аркестраў, а ва ўсіх музычных школах і вучылішчах Беларусі адкрываюцца класы цымбалаў, і ў кожным абласным цэнтры будзе працаваць вялікі аркестр беларускіх народных інструментаў.

Д. ЖУРАЎЛЁЎ.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Ул. Бонч-Бруевіч. Ленін і дзеці. Апавяданні для дашкольнага ўзросту. Пераклад з рускай мовы А. Астапенкі. Малюнкі М. Акімавай. Тыраж 15 тыс. экз., стар. 16. Цана 4 кап.

Іван Мураўейка. Дружная сямейка. Вершы. Для малодшага ўзросту. На рускай мове. Пераклаў з беларускай мовы Ул. Варно. Мастак П. Калінін. Тыраж 50 тыс. экз., стар. 52. Цана 12 кап.

Усевалад Краўчанка. Злачынства ля зялёнай топі. Аповесць. Для сярэдняга ўзросту. Тыраж 8 400 экз., стар. 96. Цана 10 кап.

Алесь Ставер. Касцёр не гасне. Вершы і паэма. Для сярэдняга ўзросту. Мастак Ю. Архіпаў. Тыраж 7 300 экз., стар. 36. Цана 5 кап.

Іван Мележ. Што ён за чалавек. Апавяданні. Аповесці. Нарысы. Мастакі П. Калінін, Л. Прагін. Тыраж 5 600 экз., стар. 480. Цана 88 кап.

Броніслаў Спрынчан. У цэнтральным пралёце. Вершы. На рускай мове. Мастак Б. Аракчэеў. Тыраж 2 500 экз., стар. 60. Цана 7 кап.

І. Сіўцоў. Самыя юныя. Аповесць. Для сярэдняга ўзросту. Мастак С. Раманаў. Тыраж 8 600 экз., стар. 84. Цана 13 кап.

Еўдакія Лось. Абутая ёлачка. Вершы для малодшага ўзросту. Тыраж 7 200 экз., стар. 32. Цана 5 кап.

Івайла Пятроў. Ночына каханне. Аповесць. Пераклад з балгарскай мовы Я. Васілёнка. Мастак Г. Клікушын. Тыраж 2 800 экз., стар. 184. Цана 44 кап.

Каза-манюка. Беларуская народная казка. Для дашкольнага ўзросту. Малюнкі Е. Лось і Г. Якубені. Тыраж 40 тыс. экз., стар. 16. Цана 14 кап.

ГЕРОІ „НОВАЙ ЗЯМЛІ“

«Новая зямля»... Са старонак гэтага класічнага твора Якуба Коласа паўстаюць перад чытачамі яркія вобразы людзей, цудоўныя малюнкі беларускай прыроды. В. Ганчарова, якая сёлета закончыла Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, стварыла серыю ілюстрацый да «Новай зямлі». Гэта была дыпломная работа В. Ганчаровай. Рэпрадукцыі асобных ілюстрацый вы бачыце на здымках.

НОВАЯ ЗЯМЛЯ

У ЧАС РЭПЕТЫЦЫІ

Ужо некалькі год работніцы фабрыкі «Альберцін» Ніна Цапко і Галіна Дзвігальская актыўна ўдзельнічаюць у рабоце драмгуртка фабрычнага Палаца культуры. Зараз гэты гурток рыхтуе новы спектакль «Дзяўчына з вяснушкамі». Наш няштатны фотакарэспандэнт Ул. Кушнер зняў Ніну Цапко і Галіну Дзвігальскую ў час рэпетыцыі.

НЕ ТОЛЬКІ ПАТРАБАВАЦЬ, А І ПАМАГАЦЬ

Самадзейнасць? Так. Але на прафесіянальным узроўні

Вось ужо другі год я працую рэжысёрам Ашмянскага народнага тэатра. Павінен шчыра сказаць, што мая творчая работа на працягу 20 год у прафесіянальным тэатры не давала мне столькі творчага задавальнення, як праца ў самадзейнасці. Раней, як артыст-прафесіянал, я быў схільны іншы раз думаць, што тэатр даступны пераважна гарадскому насельніцтву. А сёння я не магу спакойна гаварыць пра тую вялікую прагу сельскага насельніцтва да культуры, якую штодзённа назіраю.

У Ашмянах амаль восем тысяч насельніцтва. На дзевяноста працэнтаў — гэта працаўнікі калгасных і саўгасных палёў. На жаль, сюды вельмі рэдка прыязджаюць прафесіянальныя тэатральныя калектывы. І можа таму ў Ашмянах так любяць самадзейнасць, з якой і вырас наш Народны тэатр.

Заяўкай на правадзейнае творчае жыццё тэатра быў спектакль «Паўлінка», пастаўлены ў кастрычніку мінулага года. Да гэтага часу мы атрымліваем шмат запрашэнняў ад калгаснікаў вобласці, ад суседзяў з братняй Літвы паказаць ім «Паўлінку». А паказалі мы яе ўжо 19 разоў.

Другой працай тэатра быў спектакль па п'есе А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце». У спектаклі побач са старымі выканаўцамі з'явіліся і новыя імёны. Гэта — тэхнік сувязі Ул. Іжык, дарожны майстар С. Магонаў, шафёр аўтабазы С. Яцкевіч і інш.

Дзе б мы ні выступалі—у калгасе, саўгасе, раённым цэнтры ці ў суседніх раёнах,—усюды задоўга да пачатку спектакляў усе білеты бываюць прададзены. Часам даводзіцца даваць па два спектаклі на дзень.

Гаворачы пра выязныя спектаклі, хочацца, дарэчы, падтрымаць дырэктара Народнага тэатра Палаца культуры Аршанскага ільнокамбіната тав. Васілеўскага, калі ён у сваім артыкуле абураецца з повада таго, што ў сельскіх клубах і раённых цэнтрах дрэнныя сцэнічныя пляцоўкі.

Дзіўна, што да гэтага часу нашы архітэктары ў сваіх праектах не звяртаюць увагі на сцэнічныя пляцоўкі. Сцэны будуюцца з нізкай столлю, маленькія, зручныя толькі для прэзідыума, а не для самадзейнасці. Таму часта даводзіцца выступаць на адкрытым паветры ці на часовай сцэне. Будаўнічыя ўстановы павінны ўлічваць сённяшнія патрабаванні калгаснай сцэны. Існуючыя пляцоўкі патрэбна перабудаваць.

* * *

Нашы самадзейныя артысты ад спектакля да спектакля ўдасканальваюць свае творчыя здольнасці і заваёўваюць усё больш сімпатый у гледача, нават становяцца яго любімцамі.

Працу артыстаў народных тэатраў трэба абавязкова ўздымаць да прафесіянальнага ўзроўню. Таму мы практыкуем чытку часопісаў «Театр» і «Театральная жизнь», пачынаем заняткі па рытміцы, акцёрскаму майстэрству ў рэпетыцыйныя дні, працуем над эцюдамі.

Я не згодзен з рэжысёрам Пінскага народнага тэатра І. Сакольскім, што самадзейным артыстам няма патрэбы працаваць у паралельных спектаклях. Мы, напрыклад, поруч з пастаноўкай вялікіх спектакляў часта рыхтуем аднаактовыя п'есы, дапамагаем ствараць праграмы агітбрыгад. Аднаактовыя творы народным тэатрам трэба ставіць нават толькі таму, што яны з'яўляюцца вельмі добрай падрыхтоўкай да вялікіх, складаных п'ес. Зараз мы ставім спектакль «Цені знікаюць» і аднačасова рыхтуем тэатралізаваны канцэрт «Каханнем даражыць умейце». Наш тэатр прымаў удзел у 18 канцэртах агітбрыгад, і гэта дало нам глыбокае задавальненне.

У тэатрах стала звыклым лічыць, што яго поступ наперад вызначаюць этапныя спектаклі, скажам, класічныя творы. Вось, маўляў, на гэтых драматычных творах растуць творчыя сілы. Я гэтага не адмаўляю, але мне здаецца, што ў рэпертуар Народнага тэатра трэба браць п'есы, перш за ўсё блізкія нашаму сучасніку, даступныя і зразумелыя яму, п'есы высокай грамадзянскай страснасці. Трэба ачышчаць рэпертуар ад так званых «касавых» п'ес.

Мне могуць запярэчыць, што мала добрых п'ес. Няпраўда, п'есы ёсць. Яны часта друкуюцца ў альманаху «Современная драматургия», у часопісе «Театр», выходзяць асобнымі выданнямі ў выдавецтвах Масквы і Мінска. Толькі іх трэба шукаць, умела чытаць, а яшчэ больш умела ставіць. І не даручаць іх выбар толькі аднаму чалавеку. Рэпертуар жа некаторых народных тэатраў складаецца з п'ес, якія падабаюцца толькі пастаноўшчыку.

Мы інакш наладзілі працу над рэпертуарам. Пры тэатры дзейнічае савет-бюро, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі грамадскіх арганізацый, артысты тэатра. На савет-бюро запрашаюцца пры складанні рэпертуарнага плана культработнікі вёскі, старшыні калгасаў, саўгасаў і прадстаўнікі сельсаветаў. Гэта дапамагае нам выбіраць для пастаноўкі творы, якія маюць выхаваўчую сілу, адлюстроўваюць сённяшні дзень.

* * *

Я не згодзен з рэжысёрамі Пінскага і Баранавіцкага народных тэатраў, якія ставяць пытанне аб бясплатных спектаклях. Не ўсе гарады і раённыя цэнтры аднолькавыя. Прамысловыя прадпрыемствы Пінска і Баранавіч могуць, вядома, задаволіць патрэбы Народнага тэатра, у Ашмянах жа такія ўмовы адсутнічаюць. Мы сустракаемся з цяжкасцямі, калі даводзіцца рабіць дэкарацыі ці шыць вопратку. Сродкаў тэатру даюць вельмі мала, мы нават не можам запрасіць на пастаянную працу мастака. А за апошні час зусім забаранілі запрашаць мастакоў нават па разавых дагаворах. Як жа нам быць? Трэба, відаць, каб рэспубліканскія ўстановы ў некаторых выпадках дазвалялі заключаць дагаворы з мастакамі на афармленне спектакляў ці абавязалі абласныя тэатры дапамагаць нам. У кожным тэатры ёсць непатрэбны рэквізіт, бутафорыя, вопратка, а то і дэкарацыі, якія мы маглі б скарыстаць.

А яшчэ больш мы чакаем ад нашых тэатраў творчай дапамогі. Нярэдка даводзіцца чытаць у газетах, часопісах, слухаць па радыё, што самадзейным гурткам і народным тэатрам аказваюць метадычную дапамогу. Можа, дзенебудзь гэта і ёсць, але толькі не ў нашым раёне. Быў у нас і Гродзенскі і Бабруйскі перасоўны тэатры, ды ніводзін з іх нават і не заікнуўся пра дапамогу. Тое ж самае можна сказаць і пра канцэртныя брыгады Белдзяржфілармоніі.

Добра было б, каб абласныя тэатры і канцэртныя брыгады бралі прыклад з Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, які сам шукае сустрэчы з удзельнікамі мастацкай самадзейнасці. Зараз мы чакаем да нас у госці народнага артыста СССР Б. Платонава і артыстку Г. Макараву. Яны прымуць удзел у нашым спектаклі «Лявоніха на арбіце».

Вельмі карысна, калі самадзейных артыстаў запрашаюць выступаць на прафесіянальнай сцэне, як гэта зрабіў Брэсцкі тэатр.

* * *

Правільна ўзняў пытанне рэжысёр Баранавіцкага народнага тэатра М. Счансновіч аб вызваленні артыстаў у дні рэпетыцый, спектакляў і канцэртаў ад працы. І ў Ашмянах кіраўнікі прадпрыемстваў і ўстаноў часта не адпускаюць нашых артыстаў, дакараюць іх, быццам яны не хочуць працаваць на сваёй асноўнай рабоце. Гэта пытанне вельмі сур'ёзнае, і яго трэба неадкладна вырашыць.

Задачы, якія стаяць перад народнымі тэатрамі, вялікія. Народным тэатрам трэба прад'яўляць сур'ёзныя патрабаванні, але ім трэба і дапамагаць.

П. ДАКУКА,
рэжысёр Ашмянскага народнага тэатра.

Наступным у абмеркаванні праблем развіцця народных тэатраў рэспублікі выступіць у газеце спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» Г. Загародні.

У МАРМУРЫ, ДРЭВЕ І БРОНЗЕ

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

У музеі Янкі Купалы экспануюцца шматлікія работы беларускіх мастакоў-умельцаў. Яны з любоўю раскрываюць вобраз народнага паэта. Многія работы, набытыя музеем, экспанаваліся на абласных і рэспубліканскіх выстаўках, а некаторыя з іх — на Усесаюзнай выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі. Работы мастакоў-умельцаў карысталіся вялікім поспехам у гледачоў.

Самадзейныя мастакі ў розных жанрах — скульптуры, разьбе па дрэву і сланавай касці, у вышыўцы — стварылі яркі вобраз Янкі Купалы. Асобныя работы выканаты па матывах твораў паэта, ўвасабляюць вядомых герояў з яго паэм і вершаў.

Асновай для стварэння скульптурнага партрэта «Гусляр» паслужыла паэма «Курган». Рабочы Гродзенскай электрастанцыі А. Ліпень вылепіў яркі вобраз мужнага героя беларускага народа.

Кіраўнік мастацкага гуртка Палаца піянераў Драгічынскага раёна В. Макуха адлюстраваў адну з сустрэч паэта са сваімі юнымі чытачамі. У групавой скульптурнай кампазіцыі паказана глыбокая бацькоўская любоў паэта да дзяцей. Тут экспануецца і другая работа В. Макухі — партрэт Я. Купалы, высечаны з мармуру.

Вельмі выразна адлюстравалі вобраз Я. Купалы рэзчыкі па дрэву. На барэльефе, выкананым В. Сібелевым, мы бачым пагрудны профіль паэта, акаймаваны з двух бакоў кнігамі. На невялікай падстаўцы выразана страфа з верша Я. Купалы «За ўсё».

Барэльефы, выразаныя з дрэва выхаванцам Чавускага дзіцячага дома А. Сякеркам і самадзейным мастаком А. Альшэўскім, сведчаць аб умельстве самадзейных аўтараў і іх павазе да выдатнага беларускага песняра.

Рабочы Мінскага трактарнага завода В. Міхельсон выразаў са сланавай касці кампазіцыйны барэльеф — Я. Купала за рабочым сталом. Асноўную ўвагу народны ўмелец аддае раскрыццю псіхалогіі паэта, яго паэтычнай натхнёнасці. Выкарыстоўваючы прынцып кантрасту, народны ўмелец канцэнтруе сваю ўвагу на фігуры паэта, якая выразана з белай касці на чорным фоне.

Добрае ўражанне пакідаюць работы Д. Сакажынскага (Брэст) і К. Цяўлоўскага (Мінск). Народныя ўмельцы выкарысталі розныя пароды дрэў.

Здаўна вядомы ў Беларусі вырабы з каляровай саломкі. Хатняя гаспадыня В. Дзегцярэнка (Жлобін) зрабіла з гэтага матэрыялу ларэц. На яго сценках пададзены малюнкі на тэмы вершаў Я. Купалы «Хлопчык і лётчык» і «Алеся». Ёю ж створан у лубачнай манеры партрэт маладога Янкі Купалы.

За апошнія гады ў беларускім народным мастацтве стаў вельмі распаўсюджаным жанр мастацкай вышыўкі.

Майстар мастацкага вышывання Н. Аграновіч вышыла гладдзю партрэт Я. Купалы. Аўтару ўдалося трапна падабраць каляровую гаму і выразна перадаць знешняе падабенства народнага паэта.

Другім майстрам мастацкага вышывання Р. Калмыковай (Гомель) таксама вышыты партрэт народнага паэта. Хатняя гаспадыня З. Нікольская (Гродна) вышыла гладдзю кампазіцыйную карціну — Я. Купала сярод піянераў. Гэтае палатно вызначаецца ўмельствам спалучыць добрае размяшчэнне фігур на невялікай параўнаўча плошчы, з трапным падборам рознакаляровых фарб.

У пасляваенныя гады ў нашай краіне значнае развіццё атрымалі вырабы мастацкіх промыслаў, якія ўпрыгожваюць наш быт, ствараюць утульнасць у грамадскіх памяшканнях. Мінскі фарфорафаянсавы завод выпусціў дзве статуэткі, пагрудныя бюсты Я. Купалы з таніраванага гіпсу і белай гліны.

Вельмі прыгожа выглядае шкляная ваза з партрэтам Я. Купалы, зробленая на шклозаводзе «Нёман».

Некалькі скрынак выпусцілі палехскія майстры з партрэтам Я. Купалы і яго помнікам у Мінску. На чорным лакіраваным фоне маляўніча перададзены рысы народнага паэта.

У экспазіцыі музея таксама прадстаўлена чаканная медаль з адбіткам бюста помніка Я. Купалу ў Мінску (каляровая эмаль). Работа была выканана да 40-годдзя БССР ленінградскімі майстрамі Манетнага двара.

Вобраз Янкі Купалы і яго творчасць заўсёды натхняюць і доўга яшчэ будуць натхняць народных умельцаў на стварэнне новых выдатных твораў ва ўсіх жанрах беларускага народнага мастацтва.

І. ЖЫДОВІЧ,
старшы навуковы супрацоўнік Літаратурнага музея Янкі Купалы.

НАШ СУЧАСНІК у жыцці і мастацтве

ПА АБОЧЫНАХ

ПРОЗА Ў ЧАСОПІСЕ «БЕЛАРУСЬ»

Паўгода — вялікі тэрмін, асабліва у наш час, калі жыццё рухаецца наперад хутка. Многа падзей адбылося ў жыцці краіны і ва ўсім свеце, пакуль выходзілі шэсць сёлетніх нумароў «Беларусі».

У артыкулах, нарысах, вершах, рэпартажах, ілюстрацыях часопіса ў пэўнай меры адбіваецца сучаснасць. А з гэтымі матэрыяламі суседкуе мастацкая проза: апавяданні, урыўкі з раманаў і аповесцей. У якой жа меры яны адлюстроўваюць наш сённяшні дзень?

Для такіх часопісаў, як «Беларусь», найбольш «зручны» жанр — апавяданне. І тут аддаюць яму перавагу.

Вось апавяданне Ус. Краўчанкі «Цяжкае вяртанне» (№ 6). Канфлікт яго жыццёвы. Вельмі цяжка вяртацца ў родны калгас Трахіму Чэчку, які ў свой час, калі справы ў сельскай гаспадарцы не ладзіліся, уцёк у горад, «развозіў сітро па гарадскіх буфетах і сталоўках». У горадзе Трахіму жылося няблага, аднак назаўсёды адарвацца ад зямлі, якую любіў, ён не здольны. Трахім едзе ў сваю вёску. Ён ведае, што яго будуць дакараць. Магчыма, нават не прымуць у калектыў. Ведае, што заслужыў гэта, але гатоў прасіць прабачэння. Ён вяртаецца са шчырым жаданнем выправіць сваю памылку сумленнай працай.

З апавядання відаць, што новы старшыня калгаса камуніст Тарас Ляшчэня ў адносінах да маласвядомых людзей карыстаецца не метадамі адміністравання, а метадамі выхавання. «Цяжкае вяртанне» — праўдзівы твор пра сутнасць адносін да чалавека ў нашым грамадстве.

Перавыхаванню маласвядомага чалавека прысвечана і апавяданне М. Лупсякова «Чалавек з эшалона» (№ 1). Аднак гэтае перавыхаванне адбываецца не ў мірны час, а ў складаных ваенных абставінах. Жорстка паплаціўся Піліп Ластоўскі за сваё маладушша—за здачу ў палон фашыстам. Толькі жахлівыя выпрабаванні прыводзяць яго да ўсведамлення, што ў жыцці нельга кіравацца аднымі ўласнымі інтарэсамі. Псіхалагічна абгрунтавана аўтар даводзіць гэта на вобразе Піліпа Ластоўскага. Хоць у аснове твора — факты часоў вайны, ён скіраваны ў сучаснасць, гучыць надзённа.

Кароткія апавяданні-замалёўкі М. Ракітнага, аб'яднаныя ў цыкл «Па дарозе» (№ 1), у меншай ступені, але таксама нясуць значную псіхалагічную і сацыяльную нагрузку. Яны сведчаць пра вострую назіральнасць аўтара, які ўмее, грунтуючыся на прыватных фактах і з'явах жыцця, рабіць трапныя абагульненні. Ён не баіцца зазірнуць у вочы горкай праўдзе, з добрасумленнасцю мастака выкрывае адмоўнае ў характарах некаторых сваіх герояў, супрацьстаўляючы ім станоўчыя вобразы. Вось, спалохаўшыся цяжкасцей, з будоўлі ўцякае хлопец («Рукі»). Потым ён зразумеў нікчэмнасць свайго ўчынку і рашыў вярнуцца. Мы ведаем, што ён сурова асудзіў свой учынак і больш ніколі не схібіць у жыцці ні перад якімі цяжкасцямі. У цыкле «Па дарозе», на наш погляд, вылучаецца апавяданне «Сідар» — пра хлопчыка-цыгана, якому надакучыла вандроўнае жыццё. Сідар хоча працаваць, але стары цыган, пры якім ён знаходзіцца, «змрочны, барадаты, з жоўта-зялёным худым тварам і з пугай на каленях», не дазваляе яму працаваць. І калі Сідар кінуўся разгружаць з машыны малако, стары пачаў бязлітасна сячы яго пугай. «Вось яна, дыялектыка, логіка часу. Стары яшчэ трымаўся свайго дзікага свету — свету журботных песень і цёмных начэй. А малады асудзіў яго яшчэ ў ранняй свядомасці і пайшоў да людзей — у сапраўднае жыццё». Аўтарскае абагульненне выходзіць за рамкі канстатацыі простага факта, набывае глыбокі сэнс, бо адлюстроўвае маральныя зрухі ў душы маладога чалавека пад уздзеяннем савецкай рэчаіснасці.

Здараецца, што пад маскай вонкава прыемных людзей хаваюцца нягоднікі, хапугі. Такіх выкрывае аўтар у апавяданні «Білет».

А вось у апавяданнях «Дзве Манькі» і «Стрэльба» М. Ракітны пайшоў па лініі простай рэгістрацыі фактаў, без якіх-небудзь абагульненняў і вывадаў. Ці трэба напамінаць, што апісанне фактаў — гэта яшчэ не мастацкі твор.

«Маленькія апавяданні» Б. Сачанкі (№ 2) не пакідаюць чытача абыякавым. Яны вызначаюцца лірычнасцю. тонкасцю адчування аўтарам прыроды і чалавечых перажыванняў. Як і ў апавяданнях М. Ракітнага, чалавек у іх «праглядаецца» хутчэй знутры, чым звонку. Тэмы для сваіх твораў Б. Сачанка бярэ пераважна сучасныя. Вось апавяданне «Пахі ранняй восені». Хлопец вяртаецца дадому пасля адбыцця тэрміну пакарання за дробнае хуліганства. Сорамна яму паказацца на вочы аднавяскоўцам, і ў яго на момант узнікае думка, ці не падацца куды-небудзь у другое месца. Але аўтар, які ў дадзеным выпадку сам з'яўляецца другой дзеючай асобай у творы, пераконвае хлопца не рабіць гэта.

У апавяданнях Б. Сачанкі адчуваецца любоў да простага чалавека, разуменне яго псіхалогіі. Але там, дзе чалавек перастае быць чалавекам, аб сімпатыях не можа ісці гутаркі. Здрадніку Антосю Міхліку з аднайменнага апавядання, які пайшоў ча службу да фашыстаў і здзекваўся з аднавяскоўцаў, аўтар выносіць справядлівы прысуд: «Сабачае было яго жыццё, сабачая і смерць».

Трэцяе апавяданне Б. Сачанкі— «Спатканні». Хлопец закахаўся ў дзяўчыну, якую бачыць толькі праз акно. Ён увесь час уздыхае, а прызнацца ў каханні не адважваецца. Пачуцці хлопца носяць адбітак, калі так можна сказаць, «сентыментальна-рыцарскі». У чытача ўзнікае сумненне у магчымасці пры такіх абставінах («спатканнях праз акно») так закахацца. Увогуле цяжка сказаць, што хацеў аўтар сцвердзіць сваім творам.

Лёгка пераканацца, што ў большасці з названых тут апавяданняў ёсць агульнае. Аўтары, нібы згаварыўшыся, бяруць адсталых, маласвядомых людзей і паказваюць іх перавыхаванне. А колькі вяртанняў у гэтых апавяданнях!.. У М. Лупсякова («Чалавек з эшалона»), ва Ус. Краўчанкі («Цяжкае вяртанне»), у М. Ракітнага («Рукі»), у Б. Сачанкі («Пахі ранняй восені») — ва ўсіх героі, адчуваючы згрызоты сумлення, вяртаюцца — хто ў вёску, хто на будоўлю. І каб не розніца ў сюжэтах, у мастацкіх асаблівасцях, у манеры весці расказ, то можна было б падумаць, што мы чытаем адну аповесць аднаго і таго ж аўтара.

Ёсць шмат агульнага ў вырашэнні тэмы і ў апавяданнях М. Ваданосава «Жаніх» (№ 3) і Ю. Лялікава «Сястра» (№ 5).

У апавяданні «Жаніх» — чатыры героі: стары бакеншчык, яго дачка Каця, Іван Андрэевіч і Хведар. Іван Андрэевіч кахае Кацю, а яна — Хведара. Бацька больш сімпатызуе Івану Андрэевічу, бо ён жа «гарадскі», «інтэлігент». Але стары не бачыць, што пад маскай знешняй «інтэлігентнасці» Івана Андрэевіча хаваецца агідны мешчанін. Гэта хутка раскусіла Каця. Яе пачуцці на баку Хведара, простага вясковага хлопца, у якога «ў руках усё нібы агнём гарыць». Нарэшце, і бацька пагаджаецца з дачкой. Гордзіеў вузел складаных пачуццяў развязаны, перамагае каханне Каці і Хведара. І гэта сімвалізуе перамогу працавітых людзей, іх прыгожых маральных якасцей над мяшчанскай псіхалогіяй, уласцівай такім людзям, як Іван Андрэевіч.

У «Сястры» Ю. Лялікава таксама славуты «трохкутнік» — раскрываюцца ўзаемаадносіны паміж Жэнькай, Валодзем і Казарынавым. Але галоўныя героі не яны, а маленькая сястра Жэнькі — Мілка. Яе вачыма і сочыць чытач за перыпетыямі складаных узаемаадносін. Мілка ўсё бачыць, за ўсім наглядае і «робіць вывады». Мілцы не падабаецца пусты, нікчэмны «стыляга» Казарынаў, які заляцаецца да яе сястры. А вось Валодзя, хоць ён і дрэнна апрануты, выклікае ў малой захапленне. Яна ўсёй душой жадае, каб Жэнька дружыла з Валодзем, а не з Казарынавым. У крытычны момант яна непрыкметна ўмешваецца ў справы сястры. Пашляк і паклоннік чужой моды Казарынаў церпіць няўдачу, а Жэнька ў сваіх пачуццях канчаткова схіляецца на бок сумленнага, сціплага Валодзі.

Ю. Лялікаву ўласціва пластычнасць у абмалёўцы вобразаў, уменне будаваць сюжэт, пранікнёнасць у псіхалогію герояў. Вобраз Мілкі — сапраўдная ўдача маладога празаіка.

З празаічных твораў пачынаючых аўтараў часопіс змясціў яшчэ кароткае апавяданне М. Бурага «Рубель» (№ 6). У ім аўтар супрацьстаўляе характары двух былых герояў-франтавікоў. Нядрэнным быў на фронце байцом Мікіта Лагацкі, смела ваяваў. Аднойчы, у цяжкім баі ён быў паранены і выратаваны Васілём Агеевым. Потым і Васіля параніла. Сябры сустрэліся ў шпіталі. Пакахалі адну медсястру, з якой ажаніўся Мікіта. А потым франтавым сябрам давялося сустрэцца ўжо ў мірны час. І выявілася, што Мікіта перарадзіўся. Працуючы шафёрам, ён на дзяржаўнай машыне зарабляе для сябе грошы і ў пагоні за рублём траціць чалавечае аблічча. Нават свайго былога сябра Васіля, якога спачатку не пазнае, ён адмаўляецца падвезці за рубель, а просіць тры. Жонка Мікіты, якая працуе на заводзе, не падзяляе яго хціваcці да грошай. А сустрэча з Васілём, відаць, прымусіць Мікіту задумацца і крытычна паглядзець на свае паводзіны.

Сатырычна-гумарыстычныя апавяданні — нярэдкія госці на старонках «Беларусі». У іх узнімаюцца тэмы этыкі і маралі савецкага чалавека, даецца бой адсталай, мяшчанскай псіхалогіі.

Актуальна гучыць апавяданне І. Грамовіча «Фінця», сатырычнае вастрыё якога накіравана супраць дармаедаў, нахлебнікаў. У сям'і настаўнікаў вырасла дачка Фінця. З маленства ёй усе гаварылі, што яна прыгажуня, ва ўсім патуралі, не прывучалі да працы. Вось і вырасла яна ні на што не здатная. Атрымала вышэйшую адукацыю, але «рана выйшла замуж і дыплом схавала ў шуфлядку». Жыве на сродкі мужа — інжынера, добрага, але мяккацелага чалавека. У наскрозь прасякнутай мяшчанскімі інтарэсамі Фінці адзінае жаданне — як мага лепш адзецца, ды так, каб быць «арыгінальнай». Яна пераймае горшыя ўзоры заходняй моды.

У такім жа духу Фінця выхоўвае і сына Броніка.

Аднак да часу, да пары «фінціла» Фінця. Муж памёр — і знікла магчымасць спраўляць «модныя» ўбранні. Каб жыць — трэба працаваць. Але як і дзе? Яна ж нічога не ўмее рабіць. А тут яшчэ старасць набліжаецца. І Фінця адчула сваю нікчэмнасць.

Псіхалогія Фінці і Броніка — вынік няправільнага, мяшчанскага выхавання, якому аўтар выносіць суровы прысуд.

Востра, з пачуццём гумару напісана сатырычнае апавяданне Л. Прокшы «Не дайшоў да кандыцыі» (№ 4) пра аматара чаркі бухгалтара Сануту. Дасціпны фельетон Ул. Корбана «На чай» (№ 5).

Як відаць з агляду, тэматыка апавяданняў часопіса вузкая, абмежаваная, людзі сённяшняга дня не знаходзяць у іх належнага паказу. Большасць апавяданняў мае дыдактычны характар. Выкрыццё адмоўнага ў жыцці і паводзінах чалавека, вядома, справа карысная, але хацелася б убачыць у цэнтры апавяданняў часопіса вобраз станоўчага героя, чалавека нашых дзён, які мог бы быць узорам для перайманя. «А іменна ж гэта станоўчае, новае і прагрэсіўнае ў жыцці,—гаварыў М. С. Хрушчоў, звяртаючыся да літаратараў, — і складае галоўнае ў рэчаіснасці сацыялістычнага грамадства, якая бурна развіваецца». На жаль, ні ў адным з названых тут апавяданняў мы не сустрэліся са спробай адлюстраваць характар перадавога чалавека. Мы не знайшлі ў іх ні герояў нашых будоўляў, ні ўдарнікаў камуністычнай працы, ні перадавікоў прамысловасці і калгаснай вытворчасці.

Карысную справу робіць часопіс, знаёмячы чытача з тым, над чым працуюць пісьменнікі ў жанрах аповесці і рамана. У лютаўскім нумары пад назвай «Грозныя гады» змешчаны ўрывак з другой кнігі рамана Ільі Гурскага «Улада Саветам» — твора, які адлюстроўвае вельмі складаны і цяжкі перыяд у гісторыі нашай краіны — перыяд барацьбы з унутранай контррэвалюцыяй і замежнай інтэрвенцыяй.

Пад назвай «Яўхім Халуста» (№ 3) А. Чарнышэвіч надрукаваў урывак са свайго рамана-хронікі «Засценак Малінаўка». Твор адлюстроўвае жыццё і быт сялян і парабкаў з панскага маёнтка Крупкі ў 1904—1907 гг.

Прыемнае ўражанне пакідае знаёмства з урыўкам з рамана І. Мележа «Людзі на балоце», які пад назвай «Постаці з цемры» змешчаны ў красавіцкім нумары часопіса. Ён прысвечаны беларускай вёсцы дваццатых гадоў.

Чытач удзячны часопісу за надрукаванне названых урыўкаў з раманаў. Аднак ці варта ўвесь час затрымліваць яго ўвагу выключна на тэмах аб мінулым?

Хочацца спадзявацца, што часопіс спаўна заплоціць свой доўг сучасніку і скажа пра яго больш выразна і гучна.

І. ІВАНЕЦКІ.

КАЗКІ Алены Філімонавай-Кобец

На пачатку дарогі

З'яўленне ў літаратуры новага імя — прыемная з'ява. Таму ў абмеркаванні падрыхтаванай да выдання першай кнігі Алены Філімонавай-Кобец «Чараўнічыя лапцікі» прыняло ўдзел нямала нашых дзіцячых пісьменнікаў.

Гады чатыры назад я пазнаёміўся з першымі творамі маладога педагога Мінскай дзіцячай музычнай школы Алены Філімонавай-Кобец. Гэта былі мініяцюры ў вершах і прозе, пераважна недасканалыя, прымітыўныя. Аднак асобныя рэчы спынялі ўвагу непасрэднай свежасцю, новым падыходам да вырашэння тэмы. Пачынаючая пісьменніца сур'ёзна паставілася да крытычных заўваг, працягвала карпатліва і ўдумліва працаваць.

Затым прыйшлі першыя поспехі. На старонках «Вясёлкі» з'явіліся апавяданні а больш правільна — казкі: «Пеця перастаў хлусіць», «Смех і плач», «Дапытка і Цікаўка», у дзіцячых перадачах па радыё: «Няверка», «Аб тым, як Марыйка раней сонейка ўстала». У гэтых невялікіх па памеру, усяго ў сто — стопяцьдзесят радкоў, рэчах Філімонава-Кобец з сардэчнай цеплынёй размаўляла з самымі юнымі, дашкольнага ўзросту, чытачамі. Размаўляла яснай, простай мовай, без нуднай дыдактыкі і павучання. Прычым размова была сур'ёзная — на цяжкія, так званыя вечныя тэмы. Самі назвы гэтых казак гаварылі пра гэта: «Чалавек, агонь, вада», «Вецер-настаўнік», «Чытайка і Гуляйка», «Хто дужэйшы?» (зямля ці неба).

Абстрактныя паняцці ўвасабляліся ў плоць і кроў жывых, адчувальных вобразаў. З кожнай наступнай рэччу мова пісьменніцы рабілася багацейшай і больш гнуткай, думкі — глыбейшымі.

Філімонава-Кобец пачала не без поспеху спрабаваць сілы ў розных жанрах. Апроч вершаў і казак, яна напісала камедыйную п'есу.

Першая кніжка Філімонавай-Кобец гатова да выдання. Хочацца ад душы пажадаць маладой пісьменніцы смеласці і настойлівасці ў пошуках новых тэм для стварэння сучаснай дзіцячай казкі.

Добрай дарогі!

Юрый БАГУШЭВІЧ.

ФАЛЬШЫВАЯ НОТА

Юлька села за піяніна і зайграла песеньку. Песенька была вельмі вясёлая. Звычайна, калі Юлька іграла яе, дык Бобік ад задавальнення віляў хвастом і нават спрабаваў падпяваць. Так было і на гэты раз. Бобік лёг каля дзвярэй і яго кароткі хвосцік весела віляў пад музыку.

Раптам над самым Юльчыным вухам нехта крыкнуў:

— Брынь!

— Ой! Што гэта?! — спалохалася Юлька і перастала іграць.

— Я, Трынькала-Брынькала! — адказаў ёй скрыпучы голас, падобны на гук разладжанай струны.

Трынькала-Брынькала пачала лётаць па ўсім пакоі і так агідна брынькаць, што Юлька зморшчылася і заткнула пальцамі вушы. А Бобік падхапіўся са свайго месца і пачаў моцна брахаць, каб заглушыць Трынькалу-Брынькалу. Бо ён жа не мог заткнуць сабе вушы.

Тады Юлька спытала:

— Трынькала-Брынькала, хто ты? І чаму я не бачу цябе?

— Ты не можаш бачыць мяне, бо я фальшывая нота, — адказала Трынькала-Брынькала.

— А як ты сюды трапіла? У мяне ж зачынены ўсе вокны і дзверы? — здзівілася Юлька.

— Я вылецела з-пад твайго пальца. Ты тройчы памылілася на адным і тым жа месцы, калі іграла. І цяпер я ажыла і буду надакучаць табе. Брынь! Брынь! Брынь!..

Юлька зноў заткнула вушы, а Бобік моцна забрахаў.

Тады Юлька сказала:

— Цяпер я ведаю, як ад цябе пазбавіцца, — і зноў зайграла песеньку.

На гэты раз Юлька іграла так уважліва, што не зрабіла ніводнай памылкі. І Трынькала-Брынькала змоўкла. А Бобік лёг на сваё месца каля дзвярэй і глядзеў на Юльку, як на пераможцу.

ЗЯЗЮЛЬЧЫНЫ СЛЁЗЫ

Жыла ў лесе Зязюля. Яна была лянівая і бесклапотная. Ад самага рання да вечара лётала па лесе і лавіла калматых вусеняў. А іншы раз прыляціць да ляснога ручая, сядзе на галінку і глядзіцца ў ваду, бы ў тое люстэрка: налюбавацца на сябе не можа. Нават яйка падкінула ў чужое гняздо, бо ленавалася сваё звіць.

Прайшло шмат часу. Зязюля пастарэла. Цяжка стала ёй вусеняў лавіць. І паляцела яна да чужога гнязда, куды некалі яйка падкінула. А ў тым гняздзе Малінаўка сядзела. Зязюля ў яе і пытае:

— Ці не ведаеш, дзе маё птушанятка? Я ўжо старая, і мне цяжка адной вусеняў лавіць...

І расказала Малінаўка, як яна ўзгадавала Зязюльчына птушаня. А калі яно стала дужым, то паляцела ад яе назаўсёды. А куды? Невядома.

Паляцела Зязюлька шукаць сваё птушаня. Ды так і не знайшла.

Па гэты дзень шукае.

— Ку-ку! Ку-ку! — кліча Зязюля і плача.

І слёзы яе капаюць на зямлю. А на тым месцы, дзе яны падаюць, вырастае траўка. І завуць усе гэтую траўку «Зязюльчыны слёзы».

Падзеі, факты, навіны

□ **У Гродна прайшлі канцэрты сімфанічнага аркестра Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Музычную праграму склалі творы рускіх, заходне-еўрапейскіх і савецкіх кампазітараў.**

Працягваючы летнія гастролі па гарадах рэспублікі, калектыў аркестра выступіць таксама ў Брэсце, перад будаўнікамі Бярозаўскай ДРЭС, працаўнікамі калгасных палёў.

□ **З поспехам выступіў калектыў духавога аркестра штаба Беларускай ваеннай акругі ў зялёным тэатры Цэнтральнага дзіцячага парку імя Горкага, на імправізаванай канцэртнай эстрадзе Мінскага мора, перад воінамі мінскага гарнізона.**

□ **Да працаўнікоў калгасных палёў Капыльшчыны прыехалі салісты і секстэт домр Беларускага радыё і тэлебачання. Слухачы надзвычай цёпла сустрэлі выступленні вядомых беларускіх спевакоў — М. Марозавай, В. Прышчапёнка, Ю. Смірнова, заслужанай артысткі рэспублікі В. Фурс, якія выканалі шэраг вакальных твораў беларускіх і савецкіх кампазітараў, песні народаў Саюза ССР і краін сацыялізма.**

□ **У Барысаве, Оршы, Мінску, Бабруйску, Слуцку адбыліся выступленні групы артыстаў маскоўскай эстрады пры ўдзеле італьянскага спевака Гаульцiера Мізіна.**

□ **Днямі жыхароў гарадскога пасёлка Хойнікі наведалі артысты Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. Яны паказалі камедыю «Сярэбранае вяселле» Ц. Саладара. У спектаклі ўдзельнічалі артысты Э. Цурбакоў, Л. Гамуліна, А. Каменскі і іншыя.**

Цёпла сустрэлі артыстаў хлебаробы саўгаса «Суднова», калгаса імя XXI з'езда КПСС, дзе яны выступілі са спектаклямі.

З кінакамерай па рэспубліцы

Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў выпусціла на экраны кінатэатраў рэспублікі чарговы, дзевятнаццаты нумар кіначасопіса «Савецкая Беларусь», першы сюжэт якога прысвечаны святкаванню Дня савецкай моладзі ў Мінску.

На Мінскім трактарным заводзе хвалюючая, радасная падзея: з канвеера сышоў двухсоттысячны трактар. Сваю перамогу калектыў трактаразаводцаў прысвяціў XXII з'езду партыі. Пра гэта і расказана ў другім сюжэце кіначасопіса.

З вялікай цікавасцю будуць прагледжаны кінакадры, знятыя ў сельгасарцелі імя Сталіна Брэсцкай вобласці, куды нядаўна прыязджала з суседняга калгаса, каб падзяліцца з жывёлаводамі сваім вопытам, знатная даярка Герой Сацыялістычнай Працы Л. Асіюк.

Сюжэт «Рэха вайны» прысвечаны савецкім воінам, іх бяспрыкладнай мужнасці, якую яны праявілі пры знішчэнні пакінутых ворагам у час Вялікай Айчыннай вайны снарадаў і мін.

Убачаць гледачы кінарэпартаж аб матчы дружбы паміж валейбалістамі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і Беларускай ССР. У заключэнне часопіса расказваецца аб гістарычных і архітэктурных помніках сталіцы братняй Эстоніі — Таліна.

Надзённае выданне

Вось ужо каля двух год Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпускае бібліятэчку атэіста. Яна з'явілася надзвычай карысным дапаможнікам для лектараў, дакладчыкаў, прапагандыстаў, якія праводзяць сярод насельніцтва навукова-атэістычную работу. Нядаўна бібліятэка папоўнілася новымі кніжкамі. Гэта два зборнікі антырэлігійных п'ес, вершаў, баек, фельетонаў і брашура В. Вінаградава «Выяўленчае мастацтва ў барацьбе з рэлігіяй».

Вопыт навукова-атэістычнай работы сярод веруючых паказвае, як неабходны для гутаркі, лекцыі, даклада слова пісьменніка, таленавітая карціна мастака. Не кожны атэіст можа самастойна знайсці патрэбны яму матэрыял, тым больш неабходным з'яўляецца выхад у свет названых кніжак.

Вось перад намі зборнік антырэлігійных вершаў, баек і фельетонаў «Бог і людзі». Ён невялікі па памеру, але колькі ў ім трапных, я сказаў бы, прамых пападанняў у тых, хто, прыкрываючыся рэлігіяй як шырмай, працягвае адурманьваць людзей, перашкаджае ім удзельнічаць у актыўнай барацьбе за камунізм.

Пачынаецца зборнік вершам С. Гаўрусёва «Сцяг на Месяцы». У ім паэт гнеўна выкрывае Ватыкан і яго верных паслугачоў, якія ў сучасны момант, як і іх папярэднікі шмат стагоддзяў назад, ашукваюць народ, спасылаючыся на ўсемагутнага бога. Паэт гром-ка заяўляе, што ім не ўдасца патушыць творчы геній чалавека, які

Сваёю воляй, пад сваёй каметай,
Што азарала дзёрзкі след.
Імклівай міжпланетнаю ракетай
Узвіўся ў неразгаданы сусвет.

І менавіта савецкі чалавек, камуніст, перакананы атэіст «сваёй рукой да Месяца дакінуў савецкі молат і савецкі серп».

Фарысейства палітычных дзеячоў капіталістычных краін, якія імкнуцца апраўдаць свае агрэсіўныя планы «воляй божай», раскрывае В. Маеўскі ў вершы «Набожны Джон». Выкрыццю забабонаў сярод некаторых маладых людзей прысвяціў свае слова паэт Н. Гілевіч.

Востра адгукаюцца на хвалюючыя тэмы сучаснасці паэты А. Зарыцкі, К. Кірыенка, Ул. Корбан.

Газеты паведамілі, што ў Турцыю накіравалася амерыканская «навуковая» экспедыцыя, нібыта для пошукаў Ноева каўчэга, аб якім расказваецца ў біблейскай легендзе. І паэт М. Лужанін не мог прайсці міма гэтага сапраўды жульніцкага кроку амерыканскіх псеўдавучоных. З гэтага повраду паэт піша верш «Ноеў каўчэг», які змешчан у зборніку. У ім М. Лужанін ускрывае сапраўдную прычыну дзеянняў амерыканскіх шарлатанаў, якія звілі сабе цёплае гняздо ў краінах капіталу і імкнуцца адцягнуць увагу працоўных ад забастовак, ад барацьбы за дэмакратыю, за свае правы, накіраваць іх на хлуслівы рэлігійны шлях. Паэт пераконана заяўляе:

Нічога ўсё роўна вы не
адшукаеце,
Нікога ўсё роўна вы не
ашукаеце.

Не пойдуць народы ў Ноеў каўчэг:

Не пойдуць! Пастануць
яны, як браты,
Пад зорку,
Пад серп, пакрыжаваны
з молатам.
Падпальшчыкі! Вас не
ўратуюць тады
Не толькі каўчэгі, а нават
дрэдноуты.

Аб выкарыстанні твораў выяўленчага мастацтва ў антырэлігійнай прапагандзе гаворыцца ў брашуры В. Вінаградава. У ёй аўтар раіць шмат цікавых форм работы: дэманстрацыю карцін у час чытання лекцый, дакладаў, правядзення гутарак, вечароў пытанняў і адказаў, тэматычных вечароў «Мастацтва і рэлігія», стварэнне «малых трэцьяковак» — выставак рэпрадукцый карцін на антырэлігійныя тэмы В. Пярова, І. Рэпіна, Н. Неўрава, В. Пукірава, К. Савіцкага і іншых вядомых мастакоў-рэалістаў, арганізацыю выставак антырэлігійных кніг, бібліятэчак-перасовак з навукова-атэістычнай літаратурай.

В. Вінаградаў не толькі раіць тыя або іншыя формы выкарыстання мастацтва ў барацьбе з рэлігіяй, але і расказвае, якім чынам лепш арганізаваць тое ці іншае мерапрыемства. Пры гэтым аўтар спасылаецца на канкрэтныя прыклады з дзейнасці атэістаў Віцебскай вобласці. Гэта надае брашуры асаблівую пераканаўчасць.

В. Вінаградаў многа ўвагі аддае канкрэтнаму разгляду некаторых выдатных антырэлігійных карцін вялікіх мастакоў мінулага. Тым самым аўтар дапамагае лектару, які дэманструе рэпрадукцыі карцін веруючым, падкрэсліваць, што передавыя людзі, вядомыя мастакі Расіі, шмат год назад зразумелі і раскрылі ў сваіх працах класавую сутнасць рэлігіі. Гнеўна выкрываючы і высмейваючы норавы духавенства, яны сродкамі выяўленчага мастацтва пераканаўча паказалі маральную разбэшчанасць царкоўнікаў, іх выдумкі пра «цуды», іх крывадушнасць, прадажнасць. Палітычная накіраванасць, выкрывальны сэнс гэтых карцін не страцілі свайго значэння і па сённяшні дзень. Таму надзвычай важна выкарыстаць гэтыя антырэлігійныя творы для атэістычнага выхавання працоўных, паказаць, як з даўніх часоў царква імкнулася служыць багатым, як здзеквалася яна з лепшых пачуццяў простага чалавека, змагалася супраць новага і прагрэсіўнага.

Добрым матэрыялам для многіх народных тэатраў і гурткоў мастацкай самадзейнасці з'явяцца новыя антырэлігійныя п'есы Ул. Няфёда «Жыць на гэтым свеце!», «Браты ва Хрысце», П. Данілава «Дзівосы на калёсах» і А. Махнача і М. Бярэзінскага «Дзе чорт умяшаецца», якія выдадзены асобным зборнікам «Антырэлігійныя п'есы». Яны выкрываюць сапраўднае аблічча сектантаў, а таксама шкоднасць рэлігійных перажыткаў. Напісаны п'есы папулярна з выкарыстаннем трагікамічных палажэнняў. Нашы самадзейныя артысты і ў далейшым чакаюць ад беларускіх драматургаў разнастайных, цікавых аднаактовых п'ес атэістычнага зместу.

У свой час Ул. І. Ленін, надаючы вялікае значэнне выхаванню ў народа матэрыялістычнага светапогляду, падкрэсліваў, што рэлігійныя перажыткі адносяцца да катэгорыі найбольш жывучых, іх найбольш цяжка выкараніць. Таму ён раіў атэістам падыходзіць да веруючых надзвычай чула, тонка, пераконваць іх у шкоднасці рэлігіі, як ён гаварыў «і так, і гэтак». Гэтая ленінская парада ўлічана стваральнікамі серыі бібліятэчкі атэіста. Калі ў ранейшых кніжках серыі выступалі вучоныя, прапагандысты, лектары, а таксама людзі, што парвалі з рэлігіяй, якія на багатым навуковым і фактычным матэрыяле выкрывалі шкоднасць рэлігіі, то цяпер выдавецтва прадаставіла слова беларускім паэтам, сатырыкам, драматургам, мастацтвазнаўцам. І ад гэтага будзе толькі карысць!

Л. ГАЛІНІН.

НА ЭКРАНАХ У ЖНІЎНІ

Цікавую каляровую мастацкую кінааповесць «Лясная песня», якую стварыў рэжысёр Віктар Іўчанка па аднаіменнай драме-феерыі Лесі Украінкі, выпускае на экраны Кіеўская кінастудыя імя Даўжэнкі.

У «Лясной песні» паэтэса раскрыла цудоўны свет украінскага фальклору, чароўнасць роднай прыроды, прыгажосць душы чалавека і яго пачуццяў. Нягледзячы на трагічны фінал, карціна глыбока аптымістычная. У ёй перамагае жыццё, вера ў чалавека, у тое, што сапраўднае вялікае каханне бессмяротнае, як само жыццё.

Больш сарака год назад упершыню з'явілася аповесць «Чырвоныя ветразі» Аляксандра Грына— чалавека, які прайшоў складаны і нялёгкі шлях.

Цяпер на кінастудыі «Масфільм» па матывах гэтай аповесці пастаўлена каляровая аднайменная шырокаэкранная карціна.

У жніўні гледачы здолеюць пазнаёміцца з шырокаэкранным мастацкім фільмам «Любушка», створаным на кінастудыі «Масфільм» (рэжысёр Ул. Каплуноўскі). Карціна прысвечана першым паслярэвалюцыйным гадам. У вобразе селяніна Мікіты Лыкава аўтары фільма паказалі, як шырока насустрач цудоўнаму адкрыта сэрца звычайнага рускага чалавека.

У XVII—XVIII стагоддзях пачаўся крызіс феадальных адносін у Карэі. У абстаноўцы нарастання сялянскіх паўстанняў XVIII стагоддзя з'явіўся выдатны ананімны раман «Чун Хян чжон», які паказвае жыццё ўсіх слаёў грамадства за перыяд з 1675—1730 г.г. Вострае асуджэнне феадальнага зла, абарона правоў народа, глыбокі аптымізм, праўдзівасць у абмалёўцы цэнтральнага вобраза гераічнай дзяўчыны Чун Хян вызначаюць гэты раман, як адзін з лепшых твораў карэйскай класічнай літаратуры.

Каляровы мастацкі фільм «Сказанне аб Чун Хян» з'яўляецца экранізацыяй гэтага выдатнага твора.

У жніўні на экранах рэспублікі будуць дэманстравацца таксама замежныя фільмы: венгерскі — «Тры зоркі», чэхаславацкі —«Скоры да Астравы», югаслаўскі — «Старшыня — цэнтр нападу», аўстрыйскі — «Чароўнае рэвю», фільм вытворчасці кінастудыі «ДЭФА» (ГДР) — «Гадзіна выпрабаванняў» і іншыя.

Многа цікавага раскажуць гледачам новыя хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя кінакарціны.

Н. КУЗЬМІЦКАЯ.

Кадр з фільма «Лясная песня».

Кадр з фільма «Сказанне аб Чун Хян».

СТО РАБОТ
СЕЛЬСКАГА САМАДЗЕЙНАГА СКУЛЬПТАРА

... На ўзлеску, ля перабітай артылерыйскім снарадам сасны, стаіць група беларускіх партызан з аўтаматамі на грудзях. Позірк народных мсціўцаў накіраваны ў зорнае неба, у якім ледзь відаць, як адлятае савецкі транспартны самалёт. Ён даставіў з «Вялікай зямлі» пісьмы, газеты, боепрыпасы і медыкаменты. Людзі ветліва махаюць рукамі адлятаючай за гарызонт серабрыстай птушцы, пасылаючы прывітанне далёкай, але роднай і блізкай сэрцу Маскве. Такую карціну па-майстэрску выразаў з дрэва калгаснік сельгасарцелі «Кастрычнік» Гродзенскага раёна С. Бык.

Народны ўмельца з'яўляецца аўтарам многіх твораў. Ён стварыў партрэт Ул. І. Леніна, а таксама скульптуру вядомага лінгвіста акадэміка Е. Ф. Карскага.

Высокую ацэнку журы на абласных і рэспубліканскіх выстаўках выяўленчага і прыкладнога мастацтва атрымалі работы С. Быка «Свету — мір!», «Мацярынства», «Афрыка рве ланцугі каланіялізму», «Тры пакаленні», «Зубры».

Мастак чэрпае тэмы для сваіх работ з навакольнага жыцця. Даведаўшыся аб тым, што даярцы суседняга саўгаса «Свіслач» Марыі Занеўскай прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, скульптар-самавучка пабываў некалькі разоў у гэтай гаспадарцы. Ён доўга наглядаў, як працуе М. Занеўская. Так нарадзілася скульптура «За вялікае малако». Працоўнаму гераізму сваіх аднавяскоўцаў С. Бык прысвяціў творы: «Шчасце калгаснай працы», «На веснавой сяўбе», «Птушніца».

Скульптар захапляецца і жывапісам. Яго карціны «Бярозавы гай», «На беразе Нёмана», «Яблыні цвітуць» атрымалі добрую ацэнку прафесіянальных мастакоў.

— Усе мае думкі, — гаворыць народны разбяр, — заняты цяпер скульптурай першага ў свеце касманаўта Юрыя Гагарына. Ужо зроблен эскіз будучай работы. Фігура Юрыя Аляксеевіча і корпус карабля «Усход» будуць выразаны з двухметровага кавалка клёну. Думаю адлюстраваць момант, калі Ю. Гагарын перад палётам у космас развітваецца з таварышамі.

За апошні час С. Бык стварыў больш ста розных твораў. За майстэрскае выкананне і развіццё савецкага выяўленчага і прыкладнога мастацтва самадзейны разбяр узнагароджан Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і дзвюма граматамі Міністэрства культуры Беларускай ССР.

НОВЫЯ ПРАГЛЯДЫ І СУСТРЭЧЫ

Заканчваецца другі тыдзень Маскоўскага кінафестывалю. Набліжаецца фініш, але фестывальныя страсці не сціхаюць. Штодзённа прагляды, дыскусіі. Творчы абмен думкамі паміж кінематаграфістамі 51 краіны свету праходзіць у атмасферы дружбы і ўзаемаразумення.

Шматлюдную аўдыторыю сабрала прэс-канферэнцыя чэхаславацкай дэлегацыі. Дырэктар Упраўлення кінематаграфіі ЧССР Алоіс Палендяк расказаў аб стане кінавытворчасці ў рэспубліцы. Цяпер кінастудыі Барандаў і Браціславы выпускаюць штогод 36 поўнаметражных мастацкіх фільмаў і 450 кароткаметражных. Галоўнай вядучай тэмай у іх з'яўляецца сучаснае жыццё, работа і быт простых людзей — будаўнікоў сацыялізма.

Найбольш цікавымі фільмамі апошняга года чэхаславацкія сябры лічаць карціну «Рэпартаж на пятлёй» (сцэнарый Яна Атчанашыка), які прысвечаны герою-патрыёту Юліусу Фучыку.

Новую кінакамедыю «Яна звалілася з Месяца» паставіў рэжысёр Падскальскі, выхаванец Маскоўскага інстытута кінематаграфіі. Завершан новы шырокаэкранны дакументальны фільм «Кашмір», зняты вядомымі падарожнікамі Ганзелкай і Зікмундам.

Дырэктар Міжнароднага кінафестывалю ў Карлавых Варах Ул. Кахцік падзяліўся з журналістамі некаторымі меркаваннямі адносна падрыхтоўкі да чаргавага агляду сусветнага кінамастацтва ў Карлавых Варах, які адбудзецца ў 1962 годзе.

Амаль штодзённа тая ці іншая кінадэлегацыя наладжвае прыём, які заўсёды праходзіць ажыўлена, сардэчна, па-сяброўску. На адным з такіх прыёмаў адбылася цёплая гутарка паміж вядомым індыйскім кінадзеячам і пісьменнікам Ахмедам Абасам і савецкім рэжысёрам Рыгорам Чухраем.

Абас. Дзе Вы нарадзіліся?

Чухрай. На поўдні Украіны.

Абас. Вось чаму Вы такі прыгожы! Вам хутчэй трэба было б стаць артыстам.

Чухрай. Мне ў свой час гэта прапанаваў Юткевіч. Але, на маё шчасце, я своечасова заглянуў у люстэрка.

Абас. Я Вас даўно ведаю, але сустракаемся мы асабіста ўпершыню. Ваш «Сорак першы» мне давялося бачыць тры разы. Я, напрыклад, не гляджу сваіх фільмаў. Спачатку іх глядзяць аператары, артысты, уся творчая група. І толькі калі пачую ад іх, што фільм удаўся, тады я сам іду яго глядзець.

Чухрай. Тое ж самае і ў мяне. Я свой «Сорак першы» прагледзеў толькі першыя дзве часткі, а потым расхваляваўся і выйшаў.

Абас. Ну цяпер з Вашай сусветнай славай Вам хвалявацца няма чаго.

Чухрай. Наадварот, іменна цяпер пачаліся самыя вялікія хваляванні, бо вельмі ўзрасла адказнасць...

Амаль кожная дэлегацыя замежных майстроў кіно, апрача конкурсных фільмаў, прывезла ў Маскву па адной — дзве са сваіх новых работ для інфармацыйнага прагляду. Сярод іх — нямецкія карціны «Справа Глейвіц» (ГДР) і «Мост» (ФРГ), «Прынцэса Клеўская» (Францыя) і «Суддзя» (Швецыя).

Абодва нямецкія фільмы яднае адна тэма — вынікі мінулай вайны. Тэма адна, а падыход да яе і вырашэнне — розныя, супрацьлеглыя.

«Справа Глейвіц» (рэжысёр Герхард Клейн) — кінатвор шчыра публіцыстычны, нешта накшталт рэпартажу аб вядомай гісторыі гітлераўскай правакацыі на польскай граніцы ў 1939 годзе, якая мела на мэце апраўдаць вераломны напад ворага на безабаронную Польшчу і тым самым развязаць другую сусветную вайну. Гэты фільм, па сутнасці, дакументальны, і рэжысёр толькі шляхам паралельнага мантажу і ўзбуйненых дэталей давёў яго да высокага эмацыянальнага накалу.

Карціна ж «Мост» (рэжысёр Бернард Вікі), пастаўленая па прадвызначанаму сюжэту (гэта экранізацыя аднайменнага рамана Манфрэда Грэгара), — чыста псіхалагічная. Як і ў рамане, так і ў фільме праводзіцца адна думка, быццам бы вінаватых за развязванне вайны няма і няма чаго іх шукаць, а ёсць толькі невінаватыя ахвяры.

Шведскі фільм «Суддзя» расказвае аб карупцыі і кругавой узаемавыручцы вышэйшых чыноўніцкіх колаў сучаснай Швецыі.

Не пакідае ўражання французскі фільм «Прынцэса Клеўская» з удзелам папулярных артыстаў Жана Марэ і Марыны Уладзьен. Ён уводзіць гледача ад рэальнай рэчаіснасці.

Нямнога часу застаецца да канца фестывалю. Хутка апусціцца яго сцяг.

П. ПАДБЯРЭЗКІ,
спецыяльны карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

* * *

Другі Маскоўскі міжнародны кінафестываль, які па сваіх глыбока чалавечных ідэях і высокай мэтанакіраванасці, па значнасці многіх прадстаўленых на ім работ прагрэсіўнай сусветнай кінематаграфіі не мае сабе роўных, набліжаецца к канцу.

Пасля таго, як завяршылася вельмі насычаная праграма першага фестывальнага тыдня, пачаўся другі тыдзень, не менш багаты навінкамі кіно і карыснымі сустрэчамі ўдзельнікаў фестывалю. Ён адкрыўся паказам савецкага конкурснага фільма «Чыстае неба», які нядаўна з поспехам прайшоў на экранах нашай краіны. Карціна выклікае сярод удзельнікаў і гасцей фестывалю розныя думкі, яна дае падставы для вялікіх творчых размоў і абагульненняў.

У творчае спаборніцтва ўключаюцца ўсё новыя краіны і новыя дзеячы кіно. Так, кінематаграфісты гераічнай Кубы выступілі са сваім мастацкім палатном «Расказы пра рэвалюцыю», мексіканскія кінаработнікі паказалі новую работу «Хуана Гальо». Творчасць дзеячоў амерыканскага кіно была прадстаўлена мастацкай поўнаметражнай карцінай «Узыход сонца ў Кампабела» — пра жыццё і палітычную дзейнасць Франкліна Рузвельта. На маскоўскім экране дэманстраваліся таксама дзве кароткаметражныя карціны з Грэцыі.

Другі тыдзень быў прыкметны некалькімі цікавымі сустрэчамі і гутаркамі. Напрыклад, кінакрытыкі, якія прыехалі на агляд кінамастацтва, сустрэліся з журналістамі. Размова у іх ішла аб задачах крытыкі ў нашы дні, аб той вялікай ролі, якую яна адыгрывае ў развіцці сучаснага кіно. Адбылася таксама сустрэча зарубежных рэжысёраў, аператараў і мастакоў мультыплікацыйнага кіно са сваімі савецкімі калегамі на студыі «Саюзмультфільм».

Масква. Другі Міжнародны кінафестываль. Кінаактрыса Анекатрын Бюргер (ГДР) гутарыць з карэспандэнтамі ў вестыбюлі гасцініцы «Масква».
Фота А. КАНЬКОВА. Фотахроніка ТАСС.

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

БАЙКІ

ДРОЗД І ВАРОНА

З Драздом пабілася Варона аб заклад,
Што лепш спяе, што лепшы голас мае,
Што першы прыз, бясспрэчна, атрымае,
Бо тут, маўляў, яе прымат
І што Дразду з ёй нечага цягацца.
Каб спрэчку вырашыць бакоў,
У талентах каб разабрацца,
Утворана журы з масцітых знатакоў:
Савы вушастай, рыжай Чаплі,
Глушца, Цяцеры, Кажана,
Луня балотнага і Бацяна,
Якія бачылі не гэткія спектаклі!
Вось знак абодвум падалі
І спевакі дуэтам завялі—
Дрозд засвістаў мелодыю натхнёна:
Пра гай, пра сонца, пра блакіт нябёс,
Пра любую сваю, з якой звязаў іх лёс.
Такія трэлі, мадуляцыі ён вырабляў са звонам,
Што Бацяна і Чаплю аж крануў да слёз...
Ды тут закаркала Варона
Бесперапынна, узапар:
Кар-кар!
Кар-кар!
Аж рэха страсянула бор зялёны,
Аж застагнаў кругом увесь абшар.
Як, з усёй моцы, Дрозд ні напінаўся,
Якія ноты ён высокія не браў —
Ахрып ён толькі, голас свой сарваў
І... перад карканнем вароннім — здаўся,
Зваліўся непрытомны у імшар...
А ўверсе пераможны рокат раздаваўся:
Кар-кар!
Кар-кар!
...Хоць Чапля і Бацян аспрэчвалі рашэнне,
Журы рашыла так:
«Перамагла Варона. Факт!
Ёй першы прыз, няма сумнення!»

СНЯГІР І ВЕРАБЕЙ

Абстрэлены, як кажуць, Верабей,
Убачыўшы, як ля дзядоўніка Снягір падскокваў бесклапотна,
Чырыкнуў: — Гэй!
Будзь асцярожней, госць залётны!
Каноплямі не надта захапляйся,
Бо дзе прынада — там сілок...
Дзяўбі ды прыглядайся,
Калі ты воляй даражыш, дружок!
— Бач ты знайшоўся дабрадзей зычлівы, —
Снягір з пагардай свіснуў Вераб'ю, —
Ды на твае парады я плюю!
Я птах не палахлівы!
Дарэмна пра сілок чаўпеш...
Не ўдасца трук твой вераб'іны!
Мяне на бога ты бярэш —
Табе каноплі не пакіну!
Мой ладна варыць кацялок!
...Ды тут Снягір заблытаўся ў сілок.

Пра творчасць мастакоў

Кінапракатныя арганізацыі рэспублікі атрымалі многа новых цікавых фільмаў па мастацтву.

Заснавальніку грузінскай скульптурнай школы, народнаму скульптару Я. Нікаладзе прысвечана навукова-папулярная кінакарціна «Якаў Нікаладзе».

Каляровы фільм «Мастак тэатра» расказвае пра творчасць тэатральных савецкіх мастакоў. Карціна знаёміць гледачоў з лабараторыяй мастака Н. Акімава з пачатку працы над п'есай да прэм'еры спектакля, уключаючы работу над дэкарацыямі, грымам і касцюмамі.

Расказваючы пра карціну «Баярыня Марозава» В. Сурыкава, аўтары фільма «Нараджэнне карціны» прасочваюць паступовае фармаванне задумы, сюжэта, вобразаў і кампазіцыі твора. Кінакарціна дае ўяўленне аб майстэрстве жывапісу і дапамагае гледачам больш асэнсавана падыходзіць да ацэнкі мастацкіх з'яў.

Р. ЗАЙЦАЎ.

□ **У Гомельскім Палацы культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна паспяхова прайшлі канцэрты ансамбля скрыпачоў Вялікага тэатра Саюза ССР. Разам з ансамблем перад гамяльчанамі выступіла салістка гэтага тэатра заслужаная артыстка РСФСР Ірына Архіпава.**

□ **Днямі на эстрадзе брэсцкага парку «Першае мая» адбыўся канцэрт ансамбля песні і танца Шаўляйскага гарадскога Дома народнай творчасці (Літоўская ССР). Госці з суседняй братняй рэспублікі пазнаёмілі слухачоў са сваімі нацыянальнымі песнямі і танцамі, выканалі творы іншых народаў СССР. Пасля канцэрта была наладжана творчая сустрэча літоўскіх артыстаў-аматараў з мастацкай самадзейнасцю Брэста.**

АДЗІН З ПЕРШЫХ

Сёлета спаўняецца 100 год з дня смерці аднаго з першых буйных беларускіх этнографаў і фалькларыстаў сярэдзіны XIX ст. Паўла Міхайлавіча Шпілеўскага. Яго навукова-публіцыстычныя працы, сабраныя і апублікаваныя ім фальклорна-этнаграфічныя матэрыялы ўяўляюць значную каштоўнасць і сёння.

П. М. Шпілеўскі (Драўлянскі, 1827 — 1861) — ураджэнец Мінскай губерні. Біяграфічных звестак аб ім у літаратуры амаль няма. Паводле яго прац можна меркаваць, што яго радзіма — паўднёва-заходняя частка Мінскай губерні, магчыма Слуцкі павет. Выхоўваўся Шпілеўскі ў дваранскай сям'і. Пасля заканчэння універсітэта працаваў у Пецярбургу, відаць, у Акадэміі навук.

Любоў да фальклору і этнаграфіі праявілася ў яго вельмі рана, яшчэ ў студэнцкія гады.

«Мне, — пісаў пазней Шпілеўскі, — успамінаюцца тыя цудоўныя дні, поўныя радасці, якую нельга апісаць і якая зразумела толькі таму, хто сам гэта адчуў, дні, у якія я спяшаўся на канікулы з губеранскага горада ў аддалены павет і мог з поўнай свабодай раз'язджаць па вёсках і сёлах, дзе па якойсьці страснай, неўсвядомленай ахвоце да вывучэння народных павер'яў і казак прыслухоўваўся да гукаў гарманічнай пявучай беларускай мовы, запісваў словы і расказы з вуснаў пасялян, дамарошчаных баянаў і знахароў, прабіраўся ў беларускія хаты і клеці, знаходзіў задавальненне ў гутарцы за сціплай вясковай трапезай з сівымі старымі і маршчыністымі бабулямі».

У 1845 г. васемнаццацігадовы юнак ужо даслаў у аддзяленне рускай мовы Расійскай Акадэміі навук складзены ім слоўнік беларускай мовы, а ў наступным годзе пачаў друкаваць даследаванне «Беларускія народныя павер'і»—частку сваёй працы «Слоўнік і карняслоў беларускай гаворкі», у якой спрабуе прасачыць гісторыю сучасных яму вераванняў беларусаў.

У 1853 г. Шпілеўскі пачаў працяглую экспедыцыю па Беларусі і за тры гады аб'ездзіў Гродзенскую, Мінскую, Магілёўскую і Віцебскую губерні. Свае назіранні ён друкаваў у часопісе «Современник» пад назвай «Падарожжа па Палессю і Беларускаму краю». У 13 гісторыка-этнаграфічных і публіцыстычных нарысах аўтар дзеліцца дарожнымі ўражаннямі, паведамляе гістарычныя звесткі аб населеных пунктах і мясцінах, якія праехаў, аддае вялікую ўвагу іх этнаграфічнаму апісанню. Арыгінальныя замалёўкі Шпілеўскага з быту беларускіх сялян — апісанні адзення, жытла, ежы, абрадаў, кірмашоў і свят. Ён прыводзіць у нарысах фальклорныя творы (песні, казкі, паданні).

Шпілеўскі ідэалізуе жыццё беларускага селяніна, характарызуе яго з пункту гледжання ліберальна настроенага памешчыка, якому б не хацелася бачыць класавай нянавісці прыгнечаных да прыгнятальнікаў. Згодна апісанняў Шпілеўскага, беларуская вёска выступае як адзінае цэлае, памешчык клапоціцца аб дабрабыце селяніна, селянін жа жыве ў дастатку, не скардзіцца на жыццё і вельмі ўдзячны пану і царскаму ўраду. Адзін толькі цень бачыць вучоны ў жыцці беларускага селяніна — яго залежнасць ад уласніка карчмы — хітрага яўрэя.

Нават у тым, што хаткі беларусаў маленькія, «з маленькімі вакенцамі і яшчэ меншымі шыбамі», што нярэдка селянін вымушан трымаць у сенцах жывёлу, — Шпілеўскі бачыць толькі рамантыку.

Любаванне старасветчынай у вусна-паэтычнай творчасці і быце беларуса, залішняя рамантыка ў апісаннях яго жытла, ежы, адзення, сямейнага, вытворчага і грамадскага быту — усё гэта нярэдка скажае ў працах вучонага сапраўдную карціну жыцця беларускага народа.

Такім чынам, у названай працы Шпілеўскага каштоўныя толькі фактычныя этнаграфічныя і фальклорныя матэрыялы, канкрэтныя апісанні.

Шпілеўскі ў 1853 — 1856 гг. друкуе і шэраг артыкулаў у часопісе «Пантеон» пад назвай «Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных казках».

У гэтай працы Шпілеўскага 17 нарысаў, якія даюць багатыя фальклорна-этнаграфічныя матэрыялы. Напісаны яны, як і папярэднія, на матэрыялах яго экспедыцыі і з вялікай любоўю да народа. «Што цягнула мяне туды, у гэтыя хаціны бедных людзей? ...я любіў гэтых добрых людзей, я знаходзіў радасць... у іх песнях, прымаўках і прыказках...»

Шпілеўскі абураецца тым, што вучоныя Расіі большую цікавасць праяўляюць да жыцця людзей за мяжой і вельмі мала звяртаюцца да вывучэння быту свайго народа. Ён піша: «Нас цікавяць паданні і вераванні старажытных грэкаў, і рымлян, мы пішам аб іх норавах, міфалогіі, мове, нават бяседах і абедах; а чаго ж не напісаць аб роднай Беларусі, якая так багата сваімі самабытнымі норавамі, міфалогіяй, мовай і, нарэшце, ігрышчамі і святамі».

У этнаграфічнай літаратуры аб Беларусі сярэдзіны XIX ст. праца Шпілеўскага «Беларусь у характарыстычных апісаннях і фантастычных казках» займае адно з пачэсных месц. Яна ў папулярнай форме ўпершыню пазнаёміла шырокія колы грамадскасці Расіі з бытам беларускага народа і яго багатай вусна-паэтычнай творчасцю.

Шпілеўскі ў адрозненне ад вялікадзяржаўных рускіх і польскіх шавіністаў, якія адмаўлялі існаванне беларускага народа як самастойнай нацыі, правільна гаворыць аб беларусах як аб асобным народзе, адначасова падкрэсліваючы адзінства яго паходжання з рускім народам. «Ёсць у нас на Русі, — піша ён, — вялікі край... яго завуць Беларуссю. Жывуць там людзі беларускія, патомкі старажытных крывічоў і дрыгавічоў, родныя браты людзей вялікарускіх».

Усе нарысы гэтай працы можна падзяліць на дзве групы — фальклорныя і этнаграфічныя. Фальклорныя нарысы прысвячаюцца казкам і паданням. У іх Шпілеўскі перадае пераапрацаваныя ім і перакладзеныя на рускую мову беларускія казкі «Сястра чараўніца», «Мядзвежае вушка», «Чароўная кветка», «Залаты шчупак», «Глебушкавы слёзы».

Кожны з этнаграфічных нарысаў прысвечан асобнаму моманту ў асвятленні быту беларускага народа. Пералічым іх: «Беларускі кірмаш», «Калядныя вячоркі», «Вясельныя абрады ў пасялян Магілёўскай і Мінскай губерняў», «Абрады пасялян Віцебскай і Мінскай губерняў пры ўборцы хлеба з палёў», «Юр'еў дзень», «Маладзіковая нядзеля», «Вясельныя абрады засцянкоўцаў Віцебскай губерні», «Ігрышчы», «Чары, замовы, прымхі, забабоны», «Радзіны, хрысціны», «Хаўтуры і памінкі», «Валачобінкі».

У працілегласць тэндэнцыі тагачасных этнаграфічных прац, у якіх Беларусь паказвалася толькі як забіты і абяздолены палякамі край, а беларус як чалавек, што страціў усе дадатныя разумовыя і маральныя якасці. Шпілеўскі ў сваім жаданні паказаць адваротнае даходзіць да ідэалізацыі ў апісаннях быту і культуры народа.

Ён любуецца страсветчынай, элементы якой захаваліся ў паасобных баках жыцця народа, гаворыць аб сытым жыцці народа, яго задаволенасці сваім лёсам. Сталы ў сялянскіх хатах Шпілеўскі заастаўляе «блінамі, каўбасамі, грачанікамі і пшонікамі».

Толькі ў паасобных выпадках, калі гэтага ніяк абыйсці нельга, Шпілеўскі паказвае і цяжкое жыццё народа, яго нястачы і беднасць, аднак тлумачэння прычын такога становішча не дае.

Толькі ў адной са сваіх прац «Мозыршчына», у якой таксама многа фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў, Шпілеўскі піша, што народ Мазыршчыны «пакінут на волю лёсу і не знаходзіць сімпатый у сваіх уладальнікаў», што «сялянам няма калі падумаць аб сабе, таму што яны жывуць для ўладальнікаў...», што сяляне не маюць «сваёй уласнасці, якая б магла забяспечыць на будучае сям'ю». І, нарэшце, Шпілеўскі прызнае, што селянін «непрыязна глядзіць на сваіх паноў-уладальнікаў». Ён выказвае незадавальненне прыгонным правам.

«А паны што такое для мужыка? — піша Шпілеўскі.—Якаясьці непрыступная кітайская сцяна, да якой ніколі не дабрацца мужыку пры прыгонных парадках».

Сярод іншых прац Шпілеўскага заслугоўваюць увагі нарысы ў часопісе «Иллюстрации».

Навукова-публіцыстычныя працы Шпілеўскага выклікалі цікавасць Чарнышэўскага. Вялікі рэвалюцыйны дэмакрат, крытыкуючы Шпілеўскага за ідэалізацыю быту селяніна і іншыя недахопы ў яго нарысах, адначасова адзначаў іх каштоўнасць «для вучонага даследчыка народнасці».

Працы Шпілеўскага, як правільна зазначае А. Пыпін, характарызуюць стан этнаграфічнай навукі таго часу. Тады яшчэ не была распрацавана методыка збірання фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў. Замест дакладнай перадачы фальклорна-этнаграфічных матэрыялаў у такім выглядзе, як яны бытавалі ў народзе, — у Шпілеўскага часта знаходзім літаратурную апрацоўку іх. Толькі песні Шпілеўскі запісваў і друкаваў на роднай мове.

Працы Шпілеўскага носяць значны адбітак марфалагічнай школы, якая ў той час панавала ў этнаграфіі. Асноўнае месца ў яго працах займаюць міфалагічныя казкі і паданні, абрады, вераванні і забабоны беларускага сялянства.

Навуковая спадчына Шпілеўскага да гэтага часу не атрымала дастатковага асвятлення ў нашым друку.

Даць падрабязны нарыс яго жыцця і навуковай дзейнасці — пачэсная задача нашых гісторыкаў, этнографаў і філолагаў.

В. БАНДАРЧЫК,
кандыдат гістарычных навук.

ПОЛЬСКІ ШТОТЫДНЁВІК ПАВЕДАМЛЯЕ

● Дзяржаўны музей Рэвалюцыі ў Маскве экспануе многа дакументаў і матэрыялаў, якія датычаць рэвалюцыйнай барацьбы польскага народа і дружбы народаў Польшчы і СССР. Сярод экспанатаў знаходзяцца, у прыватнасці, матэрыялы, якія ілюструюць актыўны ўдзел польскіх рабочых у барацьбе рабочага класа Расіі супраць царызма. Рад матэрыялаў характарызуе дзейнасць Фелікса Дзяржынскага і іншых палякаў — удзельнікаў Кастрычніцкай рэвалюцыі. Спецыяльныя стэнды прысвечаны знаходжанню Ул. І. Леніна ў Кракаве і Пароніне.

● Трансляцыя першамайскага парада і дэманстрацыі з Масквы, Кіева і Ленінграда паклала пачатак абмену тэлевізійнымі праграмамі паміж Польшчай і СССР. Польскія тэлегледачы атрымалі на экранах сваіх тэлевізараў выразнае і правільнае адлюстраванне.

Устанаўленне пастаяннай тэлевізійнай сувязі паміж Варшавай і Масквой праз Гданск, Калінінград, Талін і Ленінград дазволілі трансліраваць праграмы савецкага тэлебачання ў краінах народнай дэмакратыі: ГДР, Чэхаславакіі, Венгрыі, а таксама праз іх тэлесеткі — у краінах Заходняй Еўропы.

● У Варшаве адкрылася выстаўка польскай літаратуры на замежных мовах, арганізаваная польскім Пен-клубам з дапамогаю знешнегандлёвага прадпрыемства «Арс Палонія».

На выстаўцы экспануюцца творы буйнейшых сучасных польскіх пісьменнікаў: Марыі Дамброўскай, Ярaслава Івашкевіча, Зафіі Налкоўскай, Яна Парандоўскага, Казімежа Брандыса і інш.

Польская літаратура карыстаецца вялікім поспехам за мяжой. У прыватнасці, у 1945 — 1960 гг. у Савецкім Саюзе было перакладзена 190 твораў польскіх класікаў і 208 твораў сучасных пісьменнікаў.

● Адной з найбольш масавых арганізацый, што працуюць у польскіх няпоўных сярэдніх і сярэдніх школах, з'яўляюцца школьныя гурткі сяброў Савецкага Саюза. Налічваецца ўжо звыш 12 тысяч такіх гурткоў. Яны наладжваюць конкурсы, перапісваюцца з савецкімі школьнікамі, арганізоўваюць розныя мерапрыемствы з выпадку юбілейных урачыстасцей.

(«Штотыднёвы агляд»)
Польскае агенцтва друку.

ПОЕЗД ДРУЖБЫ З ПНР

Мацнеюць вузы дружбы паміж польскім і савецкім народамі. 20 ліпеня на пероне мінскага вакзала зноў развяваліся флагі Савецкага Саюза, Польскай Народнай Рэспублікі і Беларускай ССР. Сюды з Варшавы прыбыў поезд дружбы. З ім у Савецкі Саюз прыехала больш як 300 кааператараў Польскай Народнай Рэспублікі.

На Прывакзальнай плошчы адбыўся мітынг.

Сябры з Польшчы правялі ў Мінску адзін дзень. Яны азнаёміліся з выдатнасцямі беларускай сталіцы. Вечарам поезд дружбы адправіўся па маршруту Мінск—Кіеў—Масква.

ПАД СІВЫМІ КУРГАНАМІ

Мсціславу — аднаму з самых старажытных гарадоў Беларусі, каля тысячы год. Першыя звесткі аб тым, што гэты горад ужо існаваў і меў шырокія гандлёвыя сувязі, адносяцца да 1150 года. Але сучасны Мсціслаў знаходзіцца на зусім іншым месцы. Дзе ж быў стары горад?

На ўскраіне цяперашняга Мсціслава, на крутым беразе некалі паўнаводнай, а зараз зусім змялелай рэчкі Вяхра, узвышаецца маляўнічая Дзявочая гара. Сярод тутэйшых жыхароў з пакалення ў пакаленне пераходзіць легенда аб таямніцах, якія яна захоўвае ў сваіх нетрах. Гавораць, што на гэтай гары і быў калісьці Мсціслаў. Але рэшткі вельмі старажытнага кальцавога вала, які апяразвае Дзявочую гару, сведчаць аб тым, што яшчэ да ўзнікнення Мсціслава яна была месцам пасялення людзей.

Дзе ж знаходзіўся старажытны Мсціслаў? Калі ўзніклі першыя пасяленні на Дзявочай і суседняй з ёй Замкавай гары?

Першымі заняліся вывучэннем гэтага цікавага пытання дапытлівыя юныя краязнаўцы. Пазалетась школьнікі пад кіраўніцтвам настаўніка геаграфіі М. Рыжкіна правялі першыя даследаванні. Яны выкапалі глыбокія ямы, [illegible] джання. Знаходкамі і назіраннямі юных археолагаў зацікавіўся абласны краязнаўчы музей. Было вырашана распачаць археалагічныя даследаванні ў больш шырокіх маштабах. Папрасілі дапамогі ў Інстытуце археалогіі Акадэміі навук СССР. У Мсціслаў быў накіраваны супрацоўнік інстытута, кандыдат гістарычных навук Л. Аляксееў, які ўзначаліў навукова-даследчыя работы.

Пачаліся археалагічныя раскопкі. На вялікай глыбіні былі знойдзены чарапкі посуду, характэрнай для так званага бронзавага веку. Іншыя знаходкі сцвярджалі, што і ў далейшым на Дзявочай гары жылі людзі. Гара з цягам часу была абнесена валам, на якім былі ўзведзены сцены з вялікіх бярвенняў. Пасёлак, як відаць, падвяргаўся нападам, бо рэшткі яго сцяны моцна абвуглены. Але жыхары насыпалі яшчэ больш высокі вал і абнеслі пасёлак новымі сценамі. Аднак рэчы больш позняга перыяду тут не былі знойдзены. Значыць, людзі па невядомых прычынах пакінулі гэтае месца. Такім чынам, старажытны горад Мсціслаў на Дзявочай гары не знаходзіўся. Тады дзе ж ён быў? Можа на Замкавай гары? Зараз на гэтай гары пачаліся археалагічныя раскопкі. Яны дазволяць прыадчыніць заслону таямніцы, якая ахутвае гісторыю старажытнага Мсціслава.

І. ВОСТРЫКАЎ.

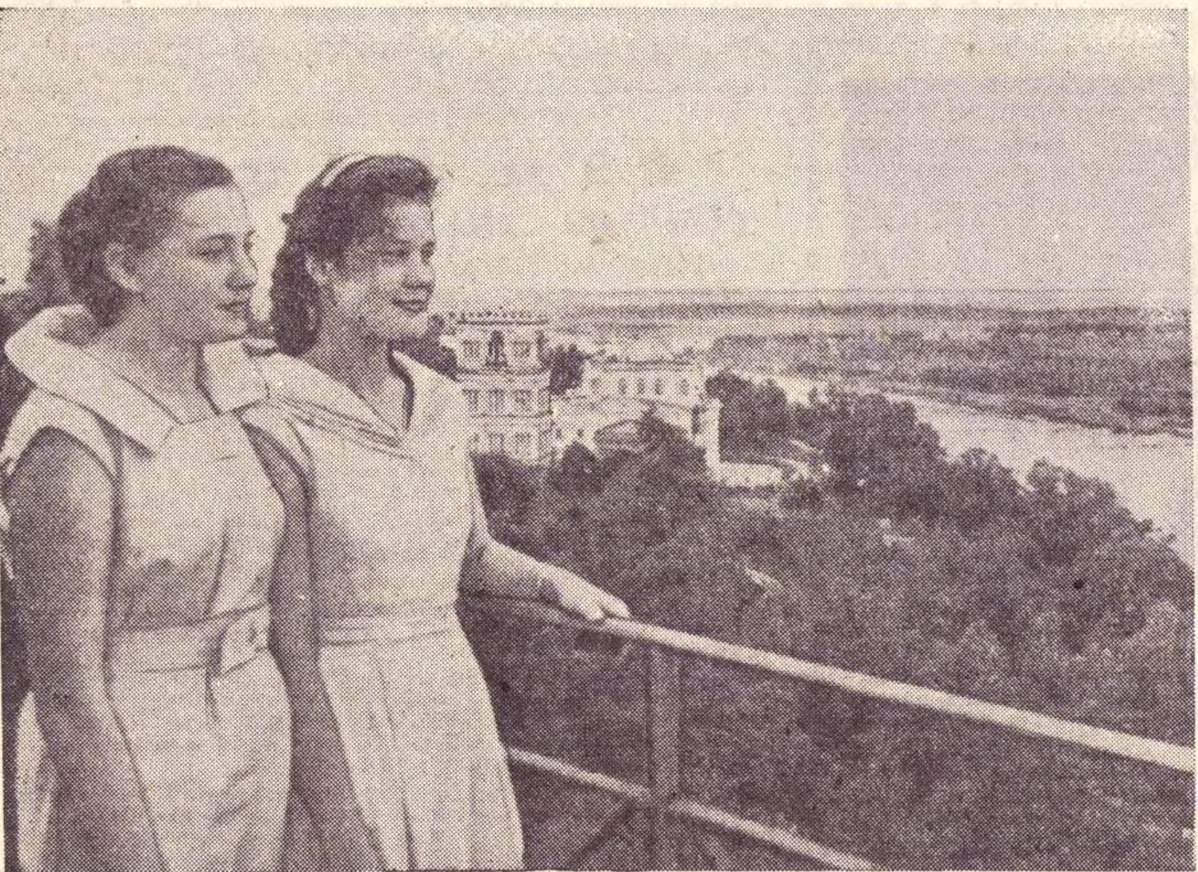

Цудоўны від адкрываецца на Сож і ваколіцы горада з вежы, што знаходзіцца ў Гомельскім парку на крутым беразе ракі. Многія жыхары горада прыходзяць сюды, каб палюбавацца прыгожым пейзажам.
Фотаздымак М. РУБІНШТЭЙНА.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Мінск.
АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.
АТ 03658
Друкарня імя Сталіна.